

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
YURTDIŞINA KAÇIRILAN KÜLTÜR
VARLIKLARIMIZIN BELİRLENEREK
İADELERİNİN SAĞLANMASI VE
MEVCUT KÜLTÜR VARLIKLARIMIZIN
KORUNMASI İÇİN ALINMASI GEREKEN
TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ
MAKSADIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**

24 Aralık 2017 Pazar

**İstanbul Arkeoloji Müzesi Çalışma Ziyareti
Toplantısı Tutanakları**

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZESİ ÇALIŞMA ZİYARETİ TOPLANTISI

24 Aralık 2017 Pazar

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 11.10

BAŞKAN: Mustafa İSEN (Sakarya)

BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat CEYLAN (Ankara)

SÖZCÜ: Ayhan GİDER (Çanakkale)

KÂTİP: Mehmet ERDOĞAN (Gaziantep)

BAŞKAN – Çok değerli arkadaşlar, çok değerli katılımcılar; yurt dışına kaçırılan kültür varlıklarımızın iadeleriyle ilgili Meclisimiz tarafından kurulan Komisyonun bugün İstanbul’la ilgili bir toplantısı dolayısıyla bir aradayız.

Çok güzel mekânda gerçekleştiriyoruz. Burası dünyanın önde gelen arkeoloji müzelerinden birisi, en önde gelen arkeoloji müzelerinden birisi diyebiliriz. İçinde bulunduğumuz bu bina müze olarak inşa edilmiş, yine dünyanın hemen hemen ilk örneklerinden birisidir. Ne kadar özen gösterildiğini görüyorsunuz bu kütüphaneden bile. Sadece mimari özellikleri itibarıyla değil, içeriği itibarıyla da çok dikkate değer bir müze kütüphanesidir burası, araştırmacılar için gerçekten heyecan verici mekânlardandır. Hayatımın çok erken yıllarında, doktora aşamasında burayı çok keyifle kullandığımı hatırlıyorum.

Değerli arkadaşlar, Türkiye kültürel eserler bakımından gerçekten dünyanın en önde gelen bölgelerinden birisi. Ben zaman zaman tekrar ediyorum, üst düzey bir UNESCO yetkilisi “Kültürel potansiyel anlamında dünyanın süper güçlerinden birisidir.” şeklinde tanımlıyor Türkiye’yi. Buna yürekten katılıyorum, gerçekten bir büyük hazinenin üzerinde oturuyoruz. Keyifle belirtmek lazım ki Türkiye artık bu eserlerin daha çok farkında ve bunların sadece potansiyel konumu itibarıyla değil, korunup kollanması ve dünya uygarlığına katkı sağlayacak bir biçimde yeniden düzenlenmesi noktasında da gayretler gösteriyor. Bunun en karakteristik göstergelerinden birisi, bu işe ne kadar önem verdiğimizizi Meclis el birliğiyle bir Komisyon kurarak, bütün partilerin katkılarıyla bir Komisyon kurarak ve bunun çalışmalarına imkân sağlayarak göstermiş oldu.

Size, basından gelen arkadaşlara bir basın bildirisi dağıtacağız. Burada farklı partilerden hangi arkadaşlarımızın bu Komisyona katkılar sağladığını ve değerli uzmanlarımızın da hangi ölçüde buna katkı sağladığını burada görme fırsatınız olacak.

Biz, Komisyonumuz olarak bu çerçevede muhatap kuruluşlarımızı bugüne kadar dinledik -başta Kültür ve Turizm Bakanlığını, Vakıflar Genel Müdürlüğünü en önemli kurumlar olarak- bazı müzelerimizin temsilcilerini dinledik. Ki bugün İstanbul’da, hem burada toplantıyı yapıyoruz hem de buradan sonra yine dünyanın en önemli müzelerinden birisi olan Topkapı Sarayı’nda olacağız, Ayasofya’da olacağız. Hem buralarda yurt dışından iadesi sağlanmış eserleri görme fırsatımız olacak hem de müzeci arkadaşlarımızla istişarelerde bulunacağız. Özel müzelerimizin çok değerli temsilcileri, Sabancı Müzesinin temsilcisi Nazan Hanım aramızda, onu uzman olarak dinleyeceğiz. Müzayecici arkadaşlarımızı, Turgay Bey aramızda, onu dinleyeceğiz. Başka arkadaşlarımızdan da katılımlar olacak diye bekliyorum.

Müzelerimizin dışında, özellikle bu kadar değerli bir ülke olunca ister istemez kaçırılan eserler noktasından da önemli bir kaynak ülke konumunda Türkiye. Bundan dolayı, bu, eser kaçakçılığı meselesine muhatap olan Emniyet Genel Müdürlüğünü, Jandarma Genel Komutanlığını dinledik, kazı heyeti başkanlarını dinledik. Arkadaşlarımızın verdiği bilgiler doğrultusunda uzmanlarımızla birlikte

raporu aşağı yukarı toparlıyoruz ama bu çerçevede, İstanbul bizim kültür başkentimiz, İstanbul'daki tabloyu da görmeden bunun tamamlanamayacağını bilinci içindeyiz, bugün bu amaçla buradayız. Bundan sonra bir de yurt dışıyla ilgili birkaç tane gezimiz olacak. Bazı ülkeleri, özellikle buradan kaçırılmış eserlerin yoğun olarak bulunduğu ülkeleri ve müzeleri ziyaret etmek istiyoruz.

Değerli arkadaşlar, bu çerçevede kamuoyuna birkaç önemli mesajımız var. Bunlardan birisi, özellikle bu eserlerin sadece kolluk kuvvetleriyle korumayacağını ve kollanamayacağını biliyoruz. Bu bakımdan kamuoyunun geniş ilgisini bu eserler üzerine çekmek ve bu manada bir farkındalık oluşturmak istiyoruz. Bunun için de medyaya ihtiyacımız var. Yurt içinde özellikle vatandaşlarımıza bunların ne kadar değerli ve bizim için ne kadar kıymet ifade ettiğine vurgu yapmak ve dikkat çekmek istiyoruz. Ayrıca yurt dışında da bu eserlerin bizim konumumuzdaki ülkelerde gerektiği gibi korunamayacağını ve hatta özellikle arkeolojik eserlerin kendi kültürlerinin bir parçası olduğunu ifade ederek, böyle vicdanlarını da rahatlatarak kendi ülkelerine götürme gayreti içinde oldular. Hayır, biz bu uygarlıkların tümünü Türkiye olarak temellük etmiş bir ülkeyiz. Artı, Türkiye'nin bugün hem arkeoloji alanında geldiği konum hem müzeleri hem devletin bunlara sağladığı imkânlar açısından gerçekten bu eserlerin ait oldukları topraklarda ama gene dünya uygarlığına katkı sağlayacak şekilde değerlendirilmesinin mümkün olduğunu, mutlaka öyle yapılması gerektiğini vurgulamak istiyoruz. Bunlara da Türkiye'nin parlamenterler düzeyinde ve Parlamento seviyesinde en üst çerçevede sahiplenildiğine yönelik bir dikkat çekme gayreti içindeyiz. Tabii, daha detay sayılabilecek başka tekliflerimiz de olacak. Bu eserlerin bundan sonra en iyi şekilde muhafazası, en iyi şekilde dünya uygarlığıyla paylaşılması noktasında mevzuat düzeyinde bazı yapılması gereken çalışmalar var. Bugüne kadar edindiklerimiz var, bundan sonra edineceklerimiz var. Bunlarla ilgili bilgileri derleyip toparlıyoruz. Onları ilgili birimlerle paylaşacağız. Şüphesiz, Parlamento bir icra birimi değil ama kuvvetli bir tavsiye birimidir. Yani o elde ettiğimiz sonuçları bu çerçevede ilgili kurumlarla, birimlerle paylaşarak bu eksikliklerin giderilmesi noktasında çalışmalar yapıyoruz. Bugün de işte bu çalışmaların bir parçası olarak birlikte olacağız. Ben özet olarak ve genel olarak bunları söyleyeceğim ama bu konuda güncel olan iki hususa da dikkat çekmek istiyorum.

Evvelki gün İstanbul Emniyet Müdürlüğü çok önemli bir koleksiyon yakaladı. Arkadaşlarla da konuştum, şimdi müzecilerimizin kontrolünde onlar. Eminim bu kontrol işlemleri sağlandıktan sonra ilgili birimlerde süratle bunların teşhiri, tanzimi gerçekleştirilecektir. Kendilerine müteşekkirimiz. Ben Emniyet Müdürümüzü de aynı gün aradım, teşekkür ettim.

İkinci olarak, bugünlerde tartışılan bir konu var biliyorsunuz; bu, Fahrettin Paşa'nın Medine'den intikal ettirdiği eserlerle ilgili. Burada iki tane yanlış bilgi var. Bir: Fahrettin Paşa'yı biz gerçekten Medine müdafii olarak biliyorduk ama aynı zamanda onun bir kültür ve sanat koruyucusu olduğu bu vesileyle ortaya çıktı. Yani Medine'den getirilebilecek pek çok başka şey arasında en önemli unsur olarak bunları görerek, âdeta yangından ilk kurtarılacak ürün gibi ve o günün zor şartları çerçevesi içinde bu eserleri İstanbul'a intikal ettirmiştir. Kabul edelim ki bu eserlerin önemli bir kısmı da zaten İstanbul'dan oraya gönderilmiştir. Hanedan mensuplarının hem Medine-i Münevvere'ye hem Harem-i Şerif'e olan saygıları dolayısıyla gönderdikleri, Sürre Alayları eliyle gönderdikleri pek çok eser bu yolla tekrar İstanbul'a gelmiştir ama ondan daha önemlisi, eğer bu yapılmamış olsaydı bugün başka pek çok önemli eserimiz gibi bunlar da herhâlde Avrupa müzelerini süslüyor olacaktı. Türkiye'nin gerçekten bu eserlere ne kadar değer verdiğini ve bunların kendi, ait oldukları topraklarda sergilenmesi gerektiğine olan inancını bir kez daha vurgulayarak hepinize tekrar teşekkür ediyorum.

Arkadaşlarımızın soruları olursa bana ve değerli heyet üyelerimize, onlar da kanaatlerini ifade edeceklerdir. Ayrıca sonrasında arkadaşlarımızdan kanaatlerini ifade etmek isteyenler olursa tabiatıyla onları da dinleyeceğiz.

Buyurun.

TRT MUHABİRİ NİYAZİ DÖLEK – Efendim, genellikle tarihi eserlerin iadesi kapsamında belge tartışması oluyor, bu konuda neler söyleyeceksiniz?

BAŞKAN – Bununla ilgili de Komisyonumuz gerekli çalışmaları sürdürüyor. Özellikle bu eserlerin tabiatıyla bir kısmı kaçak kazılardan elde edildiği için belgelendirilmesi, tevsik edilmesi o kadar kolay değil ama bir kısmının da Osmanlı hanedanının izni çerçevesi içinde, o günkü yönetimin izni çerçevesi içinde gönderildiğine dair kanaatler var. Bu belgelerin önemli bir kısmı da bizim arşivlerimizde. Arşivlere de bu konuyla ilgili bir talimat verildi, onlar bir hazırlık yapıyorlar. Hâlbuki yapılan incelemelerde görülüyor ki bunların önemli bir kısmı yurt dışına gönderilmesiyle alakalı değil, bir yerden bir yere nakille ilgili belgeler. Bu nakil belgeleri de daha sonra, dışarıya çıkarılmasına izin verilen belgeler gibi takdim ediyorlar. İşin belge kısmını da, hiç olmazsa tamamlanabilen kısmını tamamlamak niyetindeyiz.

Buyurun.

TBMM MUHABİRİ METİN GÜMÜŞ – Sayın Başkanım, bugüne kadar yurt dışına kaçırılan tarihi eser sayısı belli mi, iade edilen sayısı veya görüşmeleri süren?

BAŞKAN – Bunlarla ilgili, arkadaşlar, yurt dışına kaçırılan eserlerin önemli bir kısmı -dediğim gibi- belgelenebilir nitelikte olmadığı için tam neler kaçırıldığını bilemiyoruz veya hangilerinin bu coğrafyadan kaçırıldığını bilemiyoruz. Bu manada da geniş bir envanter çalışması üzerinde Bakanlık çalışıyor. Bugüne kadar elbette girişimlerde bulunulanlar var, bu girişimlerde bulunulandan işlemlerinin tamamlanması mümkün olanlar var, gelenler var, gelmek üzere olanlar var -işte biraz önce aşağıda arkadaşlarımız söylediler- tespit edilmiş, talepte bulunulmuş bunların iadesiyle ilgili. Bütününe yönelik bir rakam söylememiz mümkün değil ama size şu kadarını söyleyebilirim: Dünyada dikkate değer, özellikle arkeoloji müzeleri çerçevesi içinde dünyada dikkate değer hiçbir müze yok ki orada bu coğrafyadan götürülmüş bir obje olmasın. Bunlarla ilgili çalışmalar bundan sonra daha da hız kazanarak devam edecektir. Ben bizim raporumuzun bu manada önemli bir milat olacağını düşünüyorum ve bu rapordan elde edilen sonuçların bundan sonra Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde önemli bir diplomatik dosyası olarak da el altında bulunacağını ve bu görüşmelerde gündemde tutulacağı kanaatini taşıyorum.

Buyurun.

TRT MUHABİRİ NİYAZİ DÖLEK – Efendim, geçen hafta basına verdiğiniz bir demeçte bunun bir politika olmasından bahsettiniz. Bu konuyu biraz daha detaylandırır mısınız? Bir yasal altyapısı olacak mı?

BAŞKAN – Değerli arkadaşlar, biz bu konularda tavsiyelerde bulunacağız. Mesele İtalya'da böyle bir uygulama var. Şimdi, bizim bu gibi kaçak kazılara konu olan eserlerimizin önemli bir kısmı yerleşim yerlerinin dışında, meskûn mahallerin dışında alanlar. Buralarda güvenlik tedbirlerinin daha da artırılması noktasında yapılması gerekenler neyse bu konuda da bir tavsiyemiz olacak yani mevzuatın iyileştirilmesiyle ilgili, kolluk kuvvetlerinin daha iyi çalışmasını kolaylaştırabilecek... Çünkü kolluğun da birtakım teklifleri oldu, elbette bunlar değerlendirilecek. Bir değerlendirme sonucunda idari olarak alınması gereken tedbirler neyse onlar alınacak. Mevzuat düzeyinde bizim üzerimize düşen, Parlamento'ya düşen hususlar olursa biz onları memnuniyetle ifa edeceğiz. Bu konuda bütün siyasi partilerimizin bir mutabakatı söz konusudur.

Arkadaşlardan, kanaatlerini ifade edecek var mı?

Serdal Bey, buyurun.

SERDAL KUYUCUOĞLU (Mersin) – Teşekkür ederim.

Bu konuda bir araştırma önergesini hazırlayan kişi olarak ben de bir şeyler söylemek istiyorum.

Teşekkür ediyorum tabii, Parlamentodaki özellikle iktidar partisine ve diğer partilere, bu konuya hep birlikte duyarlılık gösterdik ve kabul edildi. Şimdi, Parlamentoda ortaklaşa çok az şey kabul ediliyor. Bu konu ortaklaşa kabul edilen konularda birisi. Tabii, siyasiden çok bu, Türkiye'nin konusu. O nedenle önemli de bir konu.

Mustafa Bey'in de ifade ettiği gibi, Türkiye bir açık hava müzesi, bu nedenle de yıllarca kaynak ülke olmuş bir ülke; bir kısım ülkelere pazar, bir kısım ülkelere de kaynak olmuş. Şimdi, Anadolu biliyorsunuz, çok sayıda medeniyete vatanlık yapmış, yurtluk yapmış bir ülke. O nedenle de bu konuda da ciddi bir kaynak ülke olarak kullanılmış. Bugüne kadar değişik çalışmalar yapılmış ama gördüğümüz kadarıyla Türkiye bu konuda çok ciddi tedbirler alması gereken, çalışmalar yapması gereken bir ülke. Bu çalışma da bunun bir parçası olacak diye ümit ediyoruz. Tabii, burada bir taraftan farkındalık yaratmak var, bir taraftan korunması var, bir taraftan da Türkiye'nin kaynak ülkeden çıkarılma konusu var.

Şimdi, bu coğrafyada yeşeren kültürlerin hepsinin bir defa bizim tarafımızdan, gençlerimiz tarafından öğrenilmesi gerekiyor ve bunun ders konusu olarak veya bir dersin içerisinde bir konu olarak yer almasında, bu farkındalığın ve gelecek nesillerin buna sahip çıkmasında önemli yararlar var. Bir de tabii, bu çalışmalardan gördüğümüz, ilgili birimlerden aldığımız bilgilerde burada ciddi olarak yasal düzenlemelerin yenilenmesinin gerektiği görülüyor, bu aldığımız raporlardan.

Bunun dışında tabii, en önemli üzerinde duracağımız konulardan birisi de yurt dışına kaçırılanların -demin arkadaşım sordu- bir envanterinin çıkarılması. Çok sayıda müzede -Başkanımızın ifade ettiği gibi- neredeyse her müzede Anadolu'dan kaçırılmış eserler var ama bunların miktarını tam olarak bilemiyoruz ne kadar var. Tabii, bir kısmı yasal yollardan, bir kısmı yasal olmayan yollardan. Ama biz bunların, işte Dışişleri Bakanlığının da içinde olduğu bir çalışmayla en azından bir envanterini çıkaralım ve zaman içerisinde de Hükümetimiz bu konuda girişimlerde bulunsun ve "Bunlar bizim mallarımız, Anadolu'dan kotarılan eserler." deyip bunların takipçisi olalım yani bu açıdan da siyaseten de bunun takipçisi olalım.

Şimdi, önümüzdeki yıl da Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından "Troya Yılı" ilan edilmiş. Biliyorsunuz, Troya eserleri Anadolu'dan Almanya'ya kaçırılmış. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Ruslar tarafından bir hayvanat bahçesindeki depoda bulunmuş ve oradan alınmış, Rusya'ya götürülmüş. Şimdi, bu konuda Almanya'nın girişimleri var "Bize geri verin bunları." diye ama bunların sahibi bizleriz. Dolayısıyla 2018 "Troya Yılı" ise bizim de bunların takipçisi olmamız gerekiyor.

Şimdi, bunun dışında tabii ki diğer ülkelerdeki, bizden, Anadolu'dan götürülen eserlerin de takipçisi olmamız gelecekte bunları almak isteyen koleksiyonerlerin veya müzelerin biraz daha ciddi olarak düşünmelerini gerektirecek diye düşünüyoruz. Tabii, bu uzun süreli bir mücadele ama Hükümet olarak siyaseten de bunun takipçisi olmamız gerekiyor. Tabii, burada bir taraftan da Türkiye'deki eserlerimizin de korunması önemli. Bir kısım girişimler var, işte Bodrum Kalesi'nin içerisinde var, Efes'te var, marina yapılması gibi vesaire. Bunların da iyi değerlendirilmesi lazım. Çünkü bu eserler o civarda yapılacak inşaatlardan zarar görebilir. Bu değerlendirmeyi de özellikle bu işin yapımcısı olan bakanlıkların iyi değerlendirerek bunlara zarar vermeyecek şekilde yapması veya yapımından vazgeçmesi gerekiyor.

Ben bu çalışmanın Türkiye'nin kültür varlıklarına sahip çıkılması açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu eksik mevzuatlar tahmin ediyorum Meclise de gelecek, herhâlde bunlarla ilgili yeni düzenlemeler de yapılacak ve çalışanların, bu işin takipçisi olanların eli biraz daha rahatlayacak diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Buyurun Ayhan Bey.

AYHAN GİDER (Çanakkale) – Değerli arkadaşlar, bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Yurt Dışına Kaçırılan Kültür Varlıklarımızın Belirlenerek İadelerinin Sağlanması ve Mevcut Kültür Varlıklarımızın Korunması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Maksudıyla Kurulan Komisyonumuz İstanbul'daki incelemelerine devam ediyor.

Burada 3 tane amaç var. Öncelikle yurt dışına kaçırılmış olan eserlerin belirlenmesi, mümkün olanlarının iadesinin sağlanması ve bundan sonra böyle bir olayın yaşanmaması için de gerekli tedbirlerin alınması. Bunun için mevzuat gerekiyorsa mevzuat, tedbir gerekiyorsa tedbir, her türlü çalışmanın yapılması. Bu bağlamda belki 2018 yılının “Troya Yılı” olması dikkat çekici bir unsur. Umuyoruz ki -biraz önce arkadaşımızın da söylediği gibi- Troya eserlerinin Almanya ile Rusya arasında değil de gerçek sahiplerine iadesi konusu 2018 yılında daha gündem olur, dünya kamuoyunda da tartışılır. Bunun iadesini olabildiğince sağlamayı umut ediyoruz. Troya gibi Anadolu'da yerleşmiş olan halkların birçok değeri bugün yurt dışına kaçırılmış vaziyette. Biz bunların ne kadarını iade alabiliriz bilmiyoruz ama Hocamın söylediği gibi dikkat çekeceğimiz kesin, bunun bizden sonraki çalışmacılara da bir kılavuz olacağı kesin. Ben bu anlamda tüm arkadaşlara hem çalışmalarını için teşekkür ediyor hem başarılar diliyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Değerli arkadaşlar, programda küçük bir değişiklik yapacağız. Özellikle uzman arkadaşlarımızdan bir on beş dakikalık izin istihdam edeceğiz. Bu yurt dışından getirilen eserler konusunda küçük bir tur yapacağız basınla, burada arkadaşlarımızla beraber. Ondan sonra da tekrar buraya döneceğiz ve uzman arkadaşlarımızı dinleyeceğiz. Bir on beş-yirmi dakika sizden zaman istihdam ediyoruz.

Kapanma Saati: 11.33

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 11.45

BAŞKAN: Mustafa İSEN (Sakarya)

BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat CEYLAN (Ankara)

SÖZCÜ: Ayhan GİDER (Çanakkale)

KÂTİP: Mehmet ERDOĞAN (Gaziantep)

BAŞKAN – Değerli arkadaşlar, bugün 4 değerli uzmanımız var, dördüncüsü henüz teşrif etmedi, 3 arkadaşımız burada.

Nazan Hanım, biz genelde -ben size telefonla da izah etmişim- bu konuda uzman arkadaşlarımızın tavsiyelerini alıyoruz. Sizinle başlayalım uygun görürseniz.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER - Evet, sayın milletvekilleri, çok şeref duydum bu toplantıya davet edildiğim için. Ben şu anda Sabancı Üniversitesine bağlı Sabancı Müzesi Direktörüyüm ama uzun yıllar bir Kültür Bakanlığı geçmişim var. Otuz yıl kadar Türk ve İslam Eserleri Müzesinin Direktörüydüm. Yirmi beş yılda -rekor belki bu- pek çok hükümet geldi geçti ama çalışmalarımızdan memnun olmaları gerekir ki beni bıraktılar, yirmi beş yıl da müdürlüğünü yaptım efendim.

Şimdi, bu uzun yıllar içinde tabii ki bu kaçakçılıkla, yurt dışına kaçırılan eserlerle de çok kez yolum keşişti. Ben size birazcık tecrübelerimden bahsedeceğim. Bunların belki bu değerli Komisyonun çalışmasına bir ışık tutacağımı da düşünüyorum. Onun dışında da nereden nereye gelindi ve bu mevzuyla ilgili sıkıntıda olan bize benzer ülkelerin de sorunlarını belki duymanızda, bu yapacağımız seyahatta fayda vardır, temaslarda.

Şimdi, bilelim ki İstanbul bilhassa, payitaht 19'uncu yüzyıla kadar her şeyin alınıp satılabildiği, dünyadan gelen her türlü eserin de bulunabildiği bir yerd. Şimdi, bunu şuradan biliyoruz ki -bilhassa el yazmaları için konuşayım, o konuyu biraz daha iyi bildiğim için- mesela 17'nci yüzyılda Fransa kralının buraya yolladığı elçiyle birlikte bir uzman geliyor. Bu heyetlerin hepsinde, elçi heyetlerinde ya ressam var, burada gördüklerini resmetsin ya yazar var, uzman var, bu dillerin uzmanları var, Farsça bilen, Arapça bilen, Türkçe bilen ve onların da burada inceleme yapmaları ve değerli şeyleri görüp tespit etmeleri ve satın almaları talep ediliyor. Şimdi, bunlardan birisi Antoine Galland, 17'nci yüzyılda geliyor buraya ve günlüğü var; işte "Bugün gittim, Divanyolu'ndaki hattatların olduğu bölgede iki tane İran kökenli el yazması gördüm, çok güzeldi, pazarlık ettim, aldım." Ondan sonraki sayfaya geçiyorsunuz, işte "Bugün Kapalıçarşı'daki şuraya gittim, orada da çok çok güzel Osmanlı hattatının yazdığı bir divan gördüm, çok güzeldi, onu da aldım." vesaire vesaire, günlük böyle gidiyor. Yani serbest bu, öyle bir kaygı da yok bunları saklayalım diye, o zamanki düşünce böyle. O, Galland'ın topladığı, Osmanlı topraklarından topladığı bu eserler bugün Fransa Millî Kütüphanesinin en değerli İslami el yazmaları kısmını teşkil ediyor ve bizzat da gittim, orada da gördüm bunları. Orada saklanmış, edilmiş. Yasal bunlar, o zaman böyle bir kaygı da yok, yasa da yok, bir şey de yok. Yani her ülkenin her kültürünün burada bulunduğu, bulaşabildiği gibi elde edilebildiği de bir... Ama bunların içinde toprak altı yok, öyle bir ilgi de yok o zamanlar, bunlar yok. Bunun çıkması daha çok 19'uncu yüzyılda, bu kazılar, birazcık yabancıların kazı yapmaları ve dünyadaki genel ilginin de -bu tabii ki Napolyon'un Mısır seferiyle başlayan ve gelişen bir olay- yani bu dönemlere ilgi duyulan, hem içinde arkeoloji var, geçmiş kültürler ve işte Yunan, Roma, hayalî, romantik duygularla onlar da toplanıyor çünkü Avrupa'nın kökeninin o olduğu zannediliyor, bunların toplanması. İslami eserlerin ilgi alanına girmesi 19'uncu yüzyılın son çeyreğindeki dünya sergileriyle başlıyor. Çünkü o dünya sergilerine Osmanlı da

katılıyor, Osmanlı Devleti'nin de büyük pavyonları var, o da ülkenin bütün malzemelerini sergiliyor; kültürünü, kıyafetlerini, değişik bölgelerin kıyafetlerini ve kültürlerini, sanat eserlerini ve daha sonra da büyük İslam sergisi 1910 yılındaki dünyada birdenbire bu ilgiyi patlatıyor.

Şimdi, baktığımız zaman 19'uncu yüzyılın sonunda bizde bir kaygı başladığını görüyoruz. Asar-ı Atika Yasası çıkıyor, 1884 galiba, ondan sonra doksan yıl hiçbir şey çıkmıyor. Ben göreve 1972'de başladım burada ve 1973 yılında yasa çıktı, 1710 sayılı Yasa ve birdenbire biz kendi kendimize her yere gidip işte ilgili şeylere, Kapalıçarşı'yı tabii birinci gidilen yer, işte bizi ilgilendiren bir şey var mı diye öyle tamimler geldi Bakanlıktan. Fakat biliyoruz ki 1906, 1912 hatta 1914, o yıllar arasında İslami eserlerin -bu benim ilgi alanıma girdiği için söylüyorum- en çok talana uğradığı zaman, savaş yılları. Önce "93 Harbi" dediğimiz 1877'deki savaş, ondan sonra 1900'lerde birbirini takip eden savaşlar ilgiyi başka yerlere çekiyor ve böylece bir ilgisiz alanda herkes istediğini topluyor.

Şimdi, bunların tabii ki ne kadarının çalıntı olduğunu bize malzeme gösteriyor. Louvre'daki bir caminin mihrabının etrafını süsleyen çinileri "Padişahın buyruğuyla aldık." diyemez kimse bize. Onun dışında, bir türbeden çalınan malzemeleri "Bize verildi, hediye edildi." diyemez kimse. Bütün bunlar muhakkak ve bir de bir yasa var, bütün dünyada geneldir bu: Dinî makamlardan çalınan eserlerin zaman aşımına girme diye bir olayı yoktur. Onları siz yüz sene sonra da iki yüz sene sonra da talep edebilirsiniz.

Şimdi, ben kendi tecrübemle ilgili bir şey söyleyeceğim. Bugün, biz 1900'lerin sonunda, sultan fermanıyla mı verildi, verilmedi mi, bunun araştırmasını... Muhakkak öyle bir belge verilmişse Osmanlı her şeyi saklar, muhakkak Başbakanlık arşivinde, Topkapı Sarayı arşivinde vesaire, bütün bunlarla ilgili bir ipucu bulmak zor olmamalı ama onun dışında zorla alınan, sökülün, bütün bunların tartışmasını ve savaşını vermek zorundayız hep birlikte. Bunun belgeleri de var. Şimdi, ben daha yakın tarihli bir şeyi göstereceğim ve çaresiz kalınan durumları söyleyeceğim. 1976 yılında Cizre'de Ulu Cami kapısının çok ünlü iki tokmağından birisi çalınıyor ve bu tokmağın bir tanesi tamamen sökülüyor. İki ejder başıdır bu, ortasında da bir aslan onları tutar. Öbür tokmağı söküyorlar fakat ortasındaki aslanı söküyorlar ve kısa süre sonra Danimarka'daki bir müzeye gittiğini duyuyoruz bunun. Aynı müzeye başka şeyler de geliyor. Bu özel bir müze, Danimarka'daki. Kitabını getirdim, böyle her sayfasında buradan giden ve yakın tarihte giden yani yasa çıkmamıştı, Türkiye kontrol etmemişti falan gibi bir şey yok. 1973'te yasa çıkmış, sıkıca da bir takip başlamış hatta bazen kurunun yanında yaş da yanmış ama dediğim gibi bu, 1976 yılında, gene 1970'li yılların sonunda gene aynı, Mardin'de müzede gece bekçisi öldürülerek, vitrinler kırılarak çalınan eserler var ve bunlar da gene aynı yere gidiyor. Bunların bir kısmının Sotheby's aracılığıyla satıldığı söyleniyor, ne kadar doğru bilemiyorum. 1900'lerin sonu olması lazım, bu işe Bakanlık beni görevlendirdi, Bakanlığın, Genel Müdürlüğümüzün kaçakçılık şubesinden de bir kişiyle biz Danimarka'ya gittik, bu müzeye, onları bir toplantıya çağırdık önce. İşin tuhafı müzenin direktörünü de tanıyorum. O gelmedi, rahatsızlık beyan etti, yüz yüze gelmekten çekindi belki. Karşımızda müzenin bütün heyeti, içinde eski bakanlar var, Danimarka Merkez Bankası eski başkanı var, Danimarka'nın baro başkanı var yani ne kadar ağır top varsa karşımıza dikildi. Benim de yanımda büyükelçilikteki -birinci kâtipti galiba- çok ilgili bir beyefendi vardı. Biz yani konuşuyoruz önce, "Peki bunlar nasıl geldi?" İşte elimizde koca koca dosyalarla gittik. "İşte bakın, soygun olmuş, adam öldürülmüş, karakol kayıtları var." bilmem ne. Ve sonunda ortaya çıktı ki Danimarka "Özel müzelere bir şey yapamıyoruz." dedi ancak müzeyle görüşünce, onun için de bu toplantı oldu. Şimdi, öyle bir sıkıştılar ki hani bütün böyle üstten atmalarına rağmen, o birinci kâtibin, diplomatin da desteğiyle biz bütün kartları koyduk masaya ve sonunda şu söylendi: "İşte biz bunları veremeyiz ama biz iyi niyetle aldık bunları, çalıntı olduğunu bilmiyorduk." Fakat içinde mesela bir tane sanduka var, Akşehir'den Seyit Mahmut Hayrani Türbesi'nden alındığını kataloga yazıyor. E, katalogda yazdığına göre o sanduka tek başına gitmedi Danimarka'ya, belli ki çalınarak gitmiş. Şimdi bütün bunların kanıtları var. "Biz bunları veremeyiz ama işte bir anlaşma yapalım, Türkiye'de sizin eski bir eserinizi

tamir edelim, onun için destek verelim.” vesaire böyle konuşmalar oldu. Biz tabii ki bir sonuç alamadık, onlar da “Veremeyiz.” diyorlar. Bunları da zapta geçirdik ve Türkiye’ye döndük. Şimdi, beklerdik ki bundan sonra bu işin takibi yapılsın, hani bu hukuki bir mesele hâline gelecek ve mahkemeye verilecek. Yani işin sonucu ve uluslararası hukuktan da bunların geri verilmesi gerekiyor idi fakat Türkiye’nin o yıllardaki daha bir karışık dönemi anlaşılabilir; işte hükümetler değişti, bakan değişti, genel müdürlükte değişimler oldu ve sonra, bir iki yıl sonra ben hayretle bir gazete haberine bakıyorum, o zamanki Kültür Bakanımız Danimarka’ya resmî ziyaret yapıyor ve bu müzeyi de gezdiriyorlar, Allah bilir de mahsus programa koydular; oraya gidiyor, bütün bu olaylardan ve bizim taleplerimizden zavallı bakanın da bilgisi yok anladığım kadarıyla, ne kadar iyi korunduğunu söylüyor ve çıkıp geliyor. Şimdi, diyeceğim o ki biz bu kadar kesin bir durumda, elimizde bu kadar kesin belgeler varken, artık “sultan fermanı” vesaire denemeyecek bir durumda iken bizim bunun takibini yapmamız lazım. Demek ki o dosyalar bir yerde kaldı. İnsanlar değişti, o bilgi verilemedi ne yazık ki. Bu işi takip etmek zorundayız. Yani eminim ki bu kadar kesin belgelerle sıkıştırdığımız zaman insanları, pes edeceklerdir ve hukuki yol gördüğümüz zaman da muhakkak o eserlerin bize gelmesi sağlanacaktır. Şimdi, buradaki gördüğümüz bütün bu katalog, bu aynı Danimarka’daki Davids Samling diye, çok güzel bir müze, onu söyleyeyim...

DURMUŞ ALİ SARIKAYA (İstanbul) – Adı ne tam olarak?

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Evet, Davids Samling. “Davids Samling” diyorlar, David Collection. İnanılmaz paraları var. Sotheby’s ve Christie’s’in en iyi müşterilerinden biri ve bu İslam eserlerine de son derece düşkün bir meraklı ve sahibi varmış. Yaşamıyor artık ama vakfı var, devam ediyor. Yani bizim bunun takibini yapmamız lazım ve eminim ki şimdi bu kadar, bu Komisyonun raporuyla sonuçta bizim bunu hukuki sahada da takip etmemiz lazım. Muhakkak bunlar zaman gerektiren, sabır gerektiren ama sonunda iyi sonuç getiren teşebbüsler ve bunları yapmak lazım. Elbette bunun bir bütçesi olması lazım. Bunun için ayrılacak bir fon olması lazım. Bu milli bir mesele, hangi Hükümet gelirse gelsin eminim ki bunu destekleyecektir. Geçenlerde bir kitap okuyorum hatta filmi de çekilmiş, İkinci Dünya Savaşı’nda Yahudilerin mallarına Naziler el koyunca Viyana’daki müzede saklanmış, sonra elden ele geçiyor ve müzeye geliyor; müzede bir eser, 20’nci yüzyılın büyük ressamlarından Gustav Klimt’in bir zengin Yahudi ailesinin eşinin, karısının portresi ve o portrenin savaşının nasıl yapıldığı. Şimdi, takip ediliyor, genç bir avukat peşinden gidiyor, reddediliyor, Avusturya diyor ki “Bu müzede, bu bizim malımızdır.” Kadın anlatmaya çalışıyor, avukatı anlatıyor, yaşlı bir kadın ve sonuçta bu alınıyor ve şimdi New York’taki “NEUES Museum” diye bir müze var, onun koleksiyonuna girmiş, oraya bağışlamış kadın sonra. Yani bu uzun bir süreç olabilir ama bir kısım şeyleri, hele hele yakın tarihe ait çalınmaları, bu Davids Samling örneğindeki gibi hukuki yollarla takip için elimizde çok iyi kozlarımız var ve bunu yapmak zorundayız.

Benim tecrübem, eskilere gittikçe “Sultan fermanı ile verildi.” gibi bahanelerle çok sık karşılaşacağımız ama yakın tarihli olanlarda, koleksiyonlarda olanlarda bazılarının, elimizin son derece güçlü olduğu ve bütün bu girişimlerin Batı’da özel koleksiyonlarda büyük bir panik yarattığını da bilin. Şöyle ki: Biz yurt dışından Sabancı Müzesi’ne çok sergi getiriyoruz ve o vesileyle de müzelerle de çok sık temasım var. Dedikleri şu ki: “Bize bağışlanacak eserlerde bile sıkı bir “provenance”, “Kökene nereden geldi?” diye sorgulama yapıyoruz artık. Türkiye konu olunca “Nereden alındı?”, “Ne zaman alındı?”, “Aman bize vermeyin, bağışlamayın.” Müzeler bağış kabul etmiyor. Yani koleksiyonerler ki onların oradaki usulü şöyledir, Amerika’da bilhassa: Bir koleksiyoner müzeye bir eser bağışlayınca onun bir değer takdiri yapılır ve onu bir sonraki senenin vergisinden düşebilir. Büyük bir yekün bile olsa o, o kişi onu bir sene sonraki vergisinden düşme şansı kazanır. Onun için bu bağışların biraz da -iyilikten değil- böyle bir sebebi de var. Onun için bu kişiler yani bağışlansalar bile reddediliyorlar şimdi. Müzeler diyorlar ki: “Bize kanıtlayın, bunu nereden aldınız, nasıl aldınız? Kaynağı var mı, kaynağını belirtin. Bunun için bağış yapmayın.” Yani şimdi böyle bir durum var. Bu, Türkiye’nin ilgisi, bu işi

birazcık merak etmesi, sorunu getirmesi, hele hele böyle, sizin gibi değerli temsilcilerimizle bu işin arkasından gelinmesi eminim ki başarı getirecektir. Benim söyleyeceklerim bu, bu safhada. Çok daha uzun konuşulur ama başkaları da konuşacak.

Sağ olun izin verdiğiniz için.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyorum Nazan Hanım, biz de müteşekkirimiz, pazar günü tatilinizi bölerek bizimle paylaştınız.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Rica ederim.

BAŞKAN – Ama sizin bu meselelere ne kadar sıcak yaklaştığınızı biliyorum.

Doğrusu ben bunu çeşitli vesilelerle ifade ettim, burada bir kez daha vurgulamak istiyorum. Şimdi, Türkiye'nin diplomaside gündeminde daima olan dosyaları vardır, işte Kıbrıs meselesi bunlardan bir tanesi, Ermeni meselesi bunlardan bir tanesi, bir de güncel meseleler vardır. Ben şahsen bu dosyanın neticesinde, bundan böyle Türkiye'nin, özellikle Batı Avrupa ülkeleriyle, Amerika'yla olan birtakım münasebetlerinde artık masasında daima böyle bir dosyanın da mevcut olabileceğini düşünüyorum yani bakandan bakana değişen ve unutulmuş bir konu olmanın ötesinde temadi eden bir sistem çerçevesi içinde yürüyeceği kanaatindeyim. Böyle bir yapılaşmaya doğru gidebilirsek eminim... Büyük bir caydırıcılık da var. Sizin de belirttiğiniz gibi, bunlar çok böyle değerli aileler, değerli isimlerden teşekkül ettiği için şaibeli örnekler onları çok baskı altında tutuyor. Yani o caydırıcılık özelliğini bizim iyi kullanmamız gerekir diye düşünüyorum.

KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRÜ YALÇIN KURT – Sayın Başkan, bilgi olarak arz etmek istiyorum.

BAŞKAN – Buyurun.

KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRÜ YALÇIN KURT – Üstadımızın bahsettiği, Danimarka'daki bu kaçırılan eserler şu anda Bakanlığımızın, devletimizin 55 dosyayla takip ettiği, yurt dışındaki, işte Amerika'dan Rusya'ya, Almanya'dan İngiltere'ye... Bir tanesi de Danimarka. Gerek bu Cizre Ulu Cami'den kaçırılan kapı tokmakları, Beyşehir'den, Diyarbakır'dan, Ankara Hacı Bayram Veli Hazretlerinin Türbesinden kaçırılan; tüm bunlar bizim, ülkemizin -zatalinizin belirttiği gibi- devlet olarak takibimizde, dosyalarımızdan bir tanesi de budur yani bunun hukuki süreci devam ediyor.

Arz ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

SERDAL KUYUCUOĞLU (Mersin) – Hanımefendi o kataloğu getirince benim aklıma geldi, zaten bunu konuşuyorduk.

Şimdi tüm müzelerin katalogları var, yayımlıyorlar ne eserleri var diye. Şimdi, bizim Dışişleri bunları toplasa buradan zaten otomatik olarak bir envanter çıkar. Yani çünkü bir kısım envanteri çıkarırken zorluklar çıkarıyorlar onlar yani işte izlemede, fotoğrafını almada vesaire ama hepsinin kataloğu var herhâlde. Bunları, Dışişlerine işte bir talimat verilir, bütün bu müzelerdeki katalogları alıp oradan bu envanterleri ele geçirmek mümkün gibi görünüyor.

Teşekkür ederim.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Ben bir şey daha söyleyeceğim.

Şöyle: Teşhir etmek önemli bu işi, çalındığını teşhir etmek. Siz hatırlarsınız Sayın Başkan, 2005 yılında Londra'da büyük bir sergi yaptık, serginin başlığı “Türkler”di.

BAŞKAN – Evet.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER –
Hatta zatalinizin de yazısı var içinde.

Şimdi, o serginin küratörü bendim ve o sergiyi yaparken büyük zahmetler pahasına, Genel Müdürlüğümüzün de izni ve anlayışıyla o zaman, Cizre Kapısı'nı getirdik, kocaman Cizre Kapısı, sonra Türk-İslam eserlerinden, o koca bilmem kaç tonluk kapı ve bizde kalan, geri kalan tokmak Londra'daki sergiye gitti. Onu götürmemin sebebi -gitmeyebilirdi bu kadar ağır bir eser, epey de zahmetli bir gidişti- teşhirdi maksadım. Orada o koca kapı ve üstündeki tokmakla birlikte teşhir edildi ve altındaki etiket her etiketin 4 misli büyüklükte “Çalınmıştır şu tarihte ve yasa dışı şekilde Danimarka'da Davids Samling'de teşhir edilmektedir.” diye yazdık. O sergiyi zannedirim 1 milyona yakın insan gezmiş ve herkes de onu gördü orada. Yani teşhir etmek de gerekli, anlatmak da gerekli. Yani bezdirmek, insanları korkutmak, çaydırmak, bu önemli ama teşhir de çok önemli ve bunun için sergiler de bazen çok iyi bir unsur oluyor, bize çok iyi bir fırsat sunabiliyor. “Eksik parçası şu anda şuradadır efendim.” Bu öyle bir suçlama ki yani ona sahip olan kişinin de kamuoyunda bunun altından kalkması -Batı kamuoyu çok daha hassasiyet gösteriyor bu işlere- çok daha ağır olur.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim.

“Türkler” sergisi gerçekten Türkiye'nin yaptığı en önemli sergilerden birisidir, çok da ilgi görmüştü, o yıl çok prestijli bir sergiydi Hanımefendinin küratörlüğünde gerçekten.

Bunları yapacağız artık. Yani her şeyin biraz zamanı var, ben zamanının geldiği kanaatindeyim. Bu Komisyonun kurulması da biraz onun göstergesidir.

DURMUŞ ALİ SARIKAYA (İstanbul) – Ben bir soru sorabilir miyim?

BAŞKAN - Buyurun.

DURMUŞ ALİ SARIKAYA (İstanbul) – Çok teşekkür ediyoruz Hocam verdiğiniz değerli bilgiler için.

Ben tecrübenize dayanarak Gülbenkian Müzesiyle ilgili bir şey sormak istiyorum; Portekiz Lizbon'da ziyaret etmiştim, inanılmaz eserler var. Serbest çıkarılma yetkisiyle götürülen eserler dışında orada da kaçak eserlerin varlığı söyleniyor, bir. İkincisi de İnönü zamanında -bir söylenti var- Gülbenkian tekrar Türkiye'ye eserleri iade için böyle bir istekte bulunmuş fakat o dönem kabul edilmemiş gibi böyle bir iddia var. Yani o konuda da bir bilginiz var mı?

Teşekkür ediyorum.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER –
Tabii ki.

Şöyle: Gülbenkian Müzesinde var eserler, evet. O yurt dışından almış çünkü bu eserleri getirenler... Büyük kumpanyalar bunlar o zaman, sökülüyor, getiriliyor. Piyale Paşa Camisi'nin mihrabının kenarındaki pencere köşeleridir onunkiler, bir kısmı da Louvre'dadır ve o zaman kim bunları götürdüyse piyasada satıyor. O arada Paris bu işin merkezi, şu anda Londra ama Paris'te satılıyor bunlar.

Gülbenkian koleksiyonunu yurt dışında yapmış, Türkiye'yle ilgili pek bir şeyi yok, zaten bir çocukmuş buradan gittiğinde ama Türkiye'yle ilgili çok eser var. Dediğiniz doğru. İkinci Dünya Savaşı'nda çünkü daha Lizbon'a gitmiş değil, daha Paris'te, şirketi Londra'da, kendisi -Gülbenkian'da sergi yaptık, oradan da sergi geldi, onun için biliyorum bütün bu ayrıntıları- Paris'te ve Paris'te de o sırada rahmetli Muharrem Nuri Birgi büyükelçilikte o zaman, o zaman daha küçük rütbede bir diplomat. Muharrem Nuri Birgi'nin evine gidemişti ve Türkiye'yle ilgili konuşmuş hep, “Türkiye götüreceğim, her şeyi götüreceğim Türkiye'ye.” koleksiyonuyla gelecek. Talebi, burada ona bir yer

verilir mi, yer verilse satın alabilir ve burada öyle bir müze yapabilir mi yani niyeti onun Türkiye'ye dönmek, müzesiyle gelmek, iade değil. Fakat o zaman tabii, yanında ailesi ve kalabalık bir heyetiyle gelecek. İkinci Dünya Savaşı'nın o kritik dönemlerinde ekmek karneyle, başka şeyler yani bizim kendi sıkıntılarımız var ve o zaman kabul görmemiş bu teklif, "Şimdi dursun." demişler, sonra da zaten Portekiz ona o kadar iyi bir teklifle gitmiş ki o koca araziye Lizbon'un en iyi yerinde ona tahsis etmişler, binasını yapmış, böyle. Yani gelseydi ne olurdu, ne olmazdı, onu bilemem tabii ki ama büyük bir koleksiyon; yalnız Osmanlıyı değil, yalnız İslami değil, Avrupa koleksiyonları da var. Hatta şöyle bir şey var, o bilgi diye söyleyeyim, onu da bildiğim için, o pek bilinmiyor: Rus ihtilalinden sonra oradaki yeni komünist hükümet para sıkıntısı çekiyor ve müzelerdeki pek çok eseri satıyor ve duyuluyor bu ve Gülbenkian'ın onlara bir mektubu var, diyor ki: "Bunu yapmayın, müzelerden eser satmaya başlarsanız sonu gelmez bunun ama yapacaksınız da bunu çok mahrem şekilde yapın ama bilin ki en mahrem müşteriniz de benim, başkası değil." Ve gerçekten Çariçe Katerina'nın koleksiyonundan orada bir 10 parça vardır. Bu kadar.

BAŞKAN – Gül Pulhan Hanım aramızda. Biz geçen hafta da Ankara'da kendisiyle bir görüşme yaptık. Onun biraz daha farklı bir konumu var. Şimdi hem konumunu söylesin hem bu konuyla ilgili birtakım bilgileri bizimle paylaşacak.

Gül Hanım, buyurun.

DR. GÜL PULHAN – Teşekkür ederim Sayın Mustafa İsen, Komisyon üyeleri, uzmanlar.

Ben arkeoloğum. Uzun yıllar öğretim üyeliği de yaptım. Koç Üniversitesinin arkeoloji ve sanat tarihi bölümünü ve kültürel mirasla ilgili yüksek lisans ve doktora programını kuran öğretim üyelerinden biriyim. Kendi alanım yakın doğu arkeolojisi ama bu yani sizin Komisyonunuzun ilgi alanı olan konularla hem çok uzun yıllardır ilgileniyorum, üstünde okuyorum, yazıyorum, düşünüyorum. Kendim de kazı yapan bir arkeoloğum. Bu Ilısu Barajı dolayısıyla yapılan kurtarma kazılarında bir tanesinin –işte sekiz yıl oldu- başkanlığına da yürütüyorum, Batman'da bir kazı yapıyorum. Aşağı yukarı haziran ayından itibaren de -yani mayısta haberimiz oldu- Türkiye'deki arkeolojik varlıkların korunması için kapasite artırımı ve farkındalık yaratmak konusunda çalışmak üzere yola çıkmış bir büyük projenin de koordinatörlüğünü yapıyorum. İngiltere'nin verdiği fonla yapılacak bir proje bu. İçinde Koç Üniversitesi var, İngiliz Arkeoloji Enstitüsü var, İngiltere Müzecilik Kuruluşu var vesaire. Fakat sizin Komisyonun ilk ön raporunu birkaç hafta önce gördüm çünkü kasım ayında galiba ilk basına duyuruldu, o sırada ben arazide çalışıyordum, o sırada fark etmemiştim. Sizlerin özellikle farkındalık yaratma, bilinç yaratma çünkü iki ayağı var sizin çalışmalarınızın. Bir tanesi yurt dışındaki eserleri buraya getirmek ama bir tanesi de "Türkiye'deki kültür varlıklarını daha iyi nasıl koruyacağız?" ya da "Nasıl koruyacağız?" ya da "Eksikliklerimizi nasıl gidereceğiz?" Onlarla ilgili birkaç şey söylemek istiyorum ben de, işi biraz arkeoloji kısmına çekerek. Ama bir yandan da bizim zaten bu proje kapsamında yapmak istediğimiz farkındalık yaratma bölümü ile sizin zaten yapmak istediklerinizin çok da örtüştüğünü gördüm yani biz sizden güç alabiliriz. Çünkü sonuçta, birtakım işlerin kültür alanında, hele arkeoloji alanında birtakım kararların alınabilmesi gerçekten siyasi irade gerektiren bir şey. Yani bilim insanları, uzmanlar, gazeteciler ne kadar uğraşırlarsa uğraşınsınlar bir yere kadar bir şeyler tabii oluyor, bir katkı oluyor ama ondan sonrası daha büyük kararlar gerektiriyor. Yani birbirimize destek olabilirsek, fikirlerimizi birbirimize iletebilirsek biraz daha sonuç almak belki mümkün olabilir diye düşündüm. Bunun üzerine Mustafa Bey'le temas kurunca o da sağ olsun, hem beni geçen hafta kabul etti hem de bugün sizlere birkaç cümle de olsa bir şeyler söyleme şansı verdi.

Şimdi, konuyu arkeolojiye getireceğim ama aslında tam da Nazan Hanım'ın İslam eserleri ve belki daha geç döneme ait eserlerle ilgili söylediğinden bağlayarak söylersem ne demek istediğimi daha iyi anlayacaksınız. Mesela demin Cizre Ulu Camisi'nin kapı tokmağını konuştuk. Şimdi, bu kapı tokmağının Türkiye'den o şekilde, hunharca çalınıp götürülmesini en kötü yapan şeylerden bir

tanesi, bizim onun Cizre'deki Ulu Camisi'nin kapısına ait olduğunu bilmemiz. Biz bunun nerenin kapı tokmağı olduğunu bilmeseydik... Orada zaten hâlâ duran, ibadete açık, yüzlerce yıldır o kentin camiliğini yapmış bir caminin kapısının tokmağının şu anda orada olmadığını ben de farkındayım ama yani biz bunun nereye ait olduğunu biliyoruz. Bu, gerek eserlerin geri getirilmesiyle ilgili olan noktada gerekse bir arkeolojik varlığın veya bir kültür varlığının değerini ve onun bize verdiği bilgiyi, tarihi ortaya koymak da en kritik nokta. O sadece bir kapı tokmağı olsaydı, biz onun nereden geldiğini, nereye ait olduğunu bilmeseydik evet, yüzyılımı muhtemelen uzmanlar tabii ki tahmin ederlerdi, işte estetiğiyle ilgili, stiliyle ilgili bir şeyler söylenirdi ama bu derece çarpıcı bir bilgi olmazdı ve biz de onu belki bu kadar çok geri getirmek istemezdik. Çünkü biz onu biliyoruz, onun binası duruyor, o kent duruyor, hepsi duruyor ve oradan o şey çalınıp götürülmüş.

Şimdi, arkeolojik varlıklara döndüğümüz zaman, arkeolojik varlıkların da belki bir eser olarak çok çarpıcı, güzel olanlarının yine estetik değeri var, benzerlerine bakılarak işte dönemi söylenebiliyor, aşağı yukarı hangi bölgeden geldiği belki söylenebiliyor filan ama arkeolojik varlıklarla ilgili olan talanın, kaçakçılığın aslında en zarar veren yönlerinden bir tanesi bize o arkeolojik bilgiyi kaybettirmesi. Yani bizde hep eserin, Türkiye'de mi tuttuk, yurt dışına mı gitti, kısmıyla daha çok meşgul olunuyor ya da daha çok bunların üstünde duruluyor; işte bir parça geldi, gelmedi vesaire filan ama aslında şu bir gerçek ki arkeolojik eserlerin kaçak kazılar yoluyla veya definencilik yoluyla, hangi yolla olursa olsun ama normal bir bilimsel kazının dışındaki yollarla ele geçirilmesi, ondan sonra esere ne olursa olsun, eser burada da kalsa, burada bir müzeye de verirse sonunda, yurt dışına da gitse, bir koleksiyonere de gitse veya bir kaçakçının deposunda da kalsa, her ne olursa olsun onun arkeolojik bilgisini bize kaybettiriyor. Bence sizin Komisyonunuzun son kertede yapacağı kamuoyunda farkındalık yaratmakla ilgili çalışmaların içinde bir şekilde anlatılması gereken, hepimizin anlatması gereken konulardan bir tanesi eserin nereden geldiği bilgisinin kaybolmaması ve bunu sadece ören yerinin adı, bir arkeolojik alanın adı anlamında da söylemiyorum. Ben bir örnek vererek sizlerin biraz daha belki anlamınızı kolaylaştırmak istiyorum. “Konteks” filan gibi lafları biz hep arkeolojide söylüyoruz ama “konteks” dediğimiz zaman yani Nazan Hanım'ın “provenance” dediği, bir şeyin nereden geldiği, “konteks” dediğimizde de onun bir arkeolojik alanın içinde hatta nereden çıktığı yani bir tapınağın odasından mı çıkmış, bir evin mutfak bölümünden mi çıkmış veya her neyse, bir hamamdan mı yani o arkeolojik alanın içinde aslında neyin bir parçasıymış ki biz onu bulmuşuz çünkü oradan biz bir hikâye yazıyoruz. O yazdığımız hikâye de zaten bize o eski çağ tarihiyle ilgili veya o incelediğimiz dönemle ilgili vesaire bütün bu mozaığın bir araya getirdiğimiz parçaları, oradan da zaten uygarlıklar tarihini yazıyoruz vesaire.

Şimdi, şöyle çok kısa bir örnek vereyim: Bu sene Batman'daki kazıda, ekim ayında bir höyük kazıyorum ben, tam Garzan Çayı'nın kenarında küçük bir yer ama dönemleri dolayısıyla da çok ilginç bir yer, araştırılmamış bir yer olduğu için de çok ilginç. Bir en üst tabakamız var. Biz bunun Akamenid Pers ve Helenistik döneme ait bir alan olduğunu biliyorduk, milattan önce 5'inci yüzyıldan belki 3'üncü yüzyıla kadar. İnanılmaz zengin çanak çömlekler çıkıyor, kırılmamış hâlde veya çok az restorasyonla çok iyi şekilde teşhir edilebilecek eserler de çıkıyor, bunları da Batman Müzesinde sergiliyoruz. Fakat o binanın bize dakik olarak tarihini verecek bir bulguya ihtiyacımız vardı çünkü bulduğumuz eserler o kadar ilginç ki ve benzerleri de çok fazla yok çünkü o bölgeler zaten daha önce çalışılmış, kazılmış yerler değil, şimdi bu Ilisu dolayısıyla elimizde büyük bir bilgi birikimi var. Ve biz bu seneki kazıda çok da güzel bir odanın, o binaya ait bir odanın tabanında Büyük İskender dönemi bir gümüş sikke bulduk. Şimdi, o sikkeyi benim o odanın tabanında bulmam -bu benim sekiz senedir belki 2 bin metrekaresini ortaya çıkardığım bir bina- o binanın Helenistik dönemin içinde nereye düştüğüyle ilgili, dolayısıyla da benim o binadan çıkardığım diğer bütün arkeolojik varlıklarla ilgili net bir tarih söylemem ve o tarih üstünden de o zaman onun benzerlerine bakan herkesin güvenle “Evet, bunlar bu

döneme ait. Bu dönemde demek ki Dicle'nin doğusundaki Pers-Helenistik kültürde bu eser grupları varmış, bu bezemeler varmış -her neyse- bu maden eserleri varmış, böyle yapılar varmış.” diyebileceği kadar bir yol açtı bize, bu kadar somut bir yol açtı. Hâlbuki şunu düşünün: O sikkenin kendisi herhangi bir şekilde kaçak bir kazı yoluyla ele geçseydi, sizin engellemeye çalıştığımız dedektörler yardımıyla bulunmuş bir sikke olsaydı ne olacaktı? E güzel, gümüş bir İskender sikkesi, onun gibi yüzlerce zaten müzelerde ve piyasalarda var, bütün o grubun içine bir tane daha. Yani fiyatı da ne kadar ederdi, onu da bilmiyorum ama. Yani bir şeyin kendine ait olduğu yerde bulunması ve ortaya çıkmasıyla veya o bilginin korunabilmesi ile onun herhangi bir şekilde bir kaçak kazı yoluyla piyasa girmiş olması veya o yolla işte bir kurumun veya koleksiyonun eline geçmesi arasında dağlar kadar fark var. Yani bu belki anlatması, hele popüler bir şekilde anlatması çok kolay bir nokta değil ama bunun üstünde çok emek vermek gerektiğini düşünüyorum. Yine aynı şekilde, yurt dışından eser getireceğiniz zaman, mesela bir müzeden çalınmış bir eseri geri getirme ihtimali çok daha fazla. Mesela anlattığınız Mardin Müzesi örneği. O müzede olan bir eser olduğu için kaydı var, envanteri var, fotoğrafı var -her neyse- sizin elinizde ispat vesikaları var ama bir kaçak kazı yoluyla çıkarılıp yurt dışına gitmiş arkeolojik eserleri getirme şansınız çok çok daha az. Yani onun Anadolu kökenli olduğunu bilim insanları söyleyebilir ama hangi yolla, ne zaman çıkmış, yüz sene önce mi bir kazıda bulunmuş da çıkmış? Onun için zaten şimdi dünyada bu konuda o kadar artık nasıl söyleyeyim, mücadele arttıkça yöntemler de, bu sefer kaçakçıların yöntemleri de artıyor. İşte böyle birbiriyle bağlantılı köken hikâyeleri yazılıyor, sahte dokümanlar hazırlanıyor vesaire, vesaire ama şu bir gerçek ki dünyada da, özellikle bu 2003 Irak Savaşı'ndan sonra, olanlardan sonra -bunun arkeolojik kısmını çok yakın takip ediyorum ben, uluslararası olarak da takip ediyorum- eskisine oranla çok daha temkinli insanlar yani müzayede evleri de öyle... Müzayede evleri bu konularda çalışmış eski savcılarını, avukatları vesaireleri ekiplerine katıyorlar ve müzayedeye bir eser çıkarmadan önce o eserle ilgili yapabilecekleri her türlü araştırmayı yapıyorlar ve gerçekten de kuşkulu olan durumlarda artık şey yapmıyorlar yani en azından onlar işe karışmıyorlar, “Bulan ne yaparsa yapsın.” diyorlar. Yani o bakımdan şanslı bir dönemdeyiz aslında. Yani on yıl-on beş yıl öncesine göre, özellikle arkeolojik eserler bağlamında daha şanslıyız.

Bir de yine bu farkındalık yaratma konusunda şunu söylemek istiyorum: Tabii, mesela güneydoğuda biz aylarca çalışıyoruz, herkesle her konuda konuşmalar oluyor. Arkeolojik eserler yani toprak altındaki eserlerle ilgili “Bunlar devletin değildir, milletindir.” diye bir zihniyet var. Yani toprak altında olan bir eseri kazmanın, almanın, satmanın, neyse, bu konuda araçlarla, kaçakçılarla iş birliği yapmanın yüz kızartıcı bir suç olduğu nosyonu yok yani bu da bir tespit. Nasıl yurt dışındaki kurumlar, kişiler mahcup edilebiliyor bir şeyin kaçak, çalıntı vesaire olduğunu söylemekle ve bunun bir mücevher çalmaktan farkı yok yani arkeolojik bir eser, İslami bir obje bir prestij nesnesi olarak kabul görüyor da aynı insanlar bir mücevher çalsalar bunu aynı şekilde savunabilirler mi ya da müzelerinde sergileyebilirler mi? Ama bizim kendi içimizde de -ve bu bizim yurt dışında da elimizi güçlendirecek bir şey- kendi ülkemizin içindeki herkese de arkeolojik varlıkların herkes adına korunması gereken bir şey olduğunu ve böyle, kişilerin tekelinde, istediklerini yapacakları bir şey olmadığını da tekrar ve tekrar anlatmamız gerekiyor.

Bir son noktada şeyi söylemek istiyorum: Arkeolojik varlıkların soyu tükeniyor. Yani biz Türkiye’de, müthiş bir uygarlıklar birikimi olan bir ülkede yaşadığımız için çok fazla ören yeri var, müzelerimiz dolup taşıyor, depolarımız doluyor taşıyor, bir sürü yeni kazı devam ediyor vesaire ve biz zannediyoruz ki arkeolojik varlıklar bitmez yani bunlar çok. Tamam, orada o olmuş, burada bu yıkılmış, burada bu tahrip olmuş belki filan ama bizde bunlardan zaten daha çok var falan, bu da doğru değil yani arkeolojik varlıklar da aslında neticede sonu olan, sınırı olan bir kültürel varlık grubu diyelim

ya da öyle bir dünya mirası yani ne yaparsak yapalım bunlar bitmeyecek diye bir şey değil. Bunlar bitebilir bir gün ve bunların başına öyle bir şey gelmemesi için de bizim şimdiden her türlü çabayı göstermemiz gerekiyor.

Kaçak kazı tabii ki arkeolojik varlıkların, arkeolojik alanların tahribinde çok önemli rol oynuyor ama şunu size söyleyebilirim ki bu, Türkiye için de doğru, bizim yakın çevremizdeki diğer Orta Doğu ülkeleri ve Kuzey Afrika, Mısır filan gibi ülkeler için de doğru bu söyleyeceğim: Tarım alanı açılması ve tarım yapmak, altyapı çalışmaları ve şehirlerin genişlemesi arkeolojik varlıkları tehdit eden birinci faktör.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Barajlar...

DR. GÜL PULHAN – Barajlar da tabii yani altyapıdan onu da kastediyorum; baraj da altyapı, işte ne bileyim, büyük havaalanları, yol projeleri vesaire vesaire. Ama bununla ilgili yapılan istatistik çalışmaları var, Türkiye’de de var, şu anda yurt dışında da bu tarz çok çalışma yapılıyor, Orta Doğu ülkelerinin arkeolojik varlıklarıyla ilgili olarak. Çünkü orada tabii şimdi bambaşka bir tehdit de var yani savaş dolayısıyla, çatışma dolayısıyla, kasti olarak yok etmeler dolayısıyla. Bir başka acı boyut da eklendi kültür varlıklarının varlığına ama ya da varlığını sürdürebilmesine ama büyük resme baktığımızda tarım ve altyapı da çok çok önemli bir faktör. Yani bu, yine sizin Komisyonunuzun birinci derecede çalışma alanı böyle bir şeyle mücadele değil ama kültür varlıklarının devamını sağlayabilmek istiyorsak, hani hep bu gelecek nesiller ama gelecek nesillere bunu aktarabilmek için zaten bizim bugün onların kıymetini bilmemiz, ne olduğunu anlatabilmemiz lazım ki biz bugün onlardan istifade ediyorsak ve kıymetini biliyorsak zaten bunlar gelecek nesillere hem de daha iyi bir şekilde kalacaktır, ne olduğunu bilerek, anlatarak kalacaktır. Yani bir farkındalık yaratma çalışması içinde bu birkaç noktanın göz önünde bulundurulmasının çok işe yarayacağını düşünüyorum.

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim Gül Hanım.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Ben bir söz alabilir miyim?

BAŞKAN – Buyurun.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Çok teşekkür ederim verdiğiniz bilgiler için.

Aslında baştan beri konuştuğumuz noktaya geliyoruz. Hani arkeoloji sadece bir merak değil, dünyayı, insanı, yaşamı anlamak adına verilere dayanan bir bilim dalı; düşünce sisteminin, düşüncenin temelini oluşturan bir bilim. Birçok şeyi bu noktada söylüyoruz. Envantere giren kültür varlıklarının -işte Nazan Hocamın da bahsettiği gibi- kayıt altına alındıktan sonra geri getirilmesi mümkün. Geri getirilmezse bile bu, insanlığın ortak değeridir. Eğer korunuyorsa ve yasalar çerçevesinde geri getirilemiyorsa bile, eğer doğru korunuyorsa insanlık tarihi açısından o bilimsel bilgi, veri alınmış ve doğru bir şekilde teşhir ediliyorsa onda bir sorun yok.

Baştan beri söylemeye çalıştığımız, bu kaçak kazıların nasıl önüne geçebileceğimizdir. Yani Türkiye’nin çok zengin bir kültürel varlığının olduğunu ve bunu da harcamamamız gerektiğini yani sadece bir eser uğruna bütün o bilimsel bilgilerin yok edilmemesi için gerekli önlemleri almamız gerektiğini konuşuyoruz. Bu, tabii, polise önlemlerle, işte jandarmayı koyarak, güvenlik kamerası, dedektörle olacak bir şey değil. Öncelikle bir kültür bilincinin oluşturulması, toplumun kendi aidiyetini hissetmesi o kültür varlıklarına, onun yanında tekrar işte 1800’lerdeki o Atika Kanunu’nda bahsedildi, “Bu arkeolojik eserler devlet malıdır.” diyor orada. Kendi yasamızda hâlâ devlet malı ama bu koleksiyonerlik konusuna bir türlü gelemiyoruz, nedense hiçbir raporumuzda gelmiyor, bu bilgi notunuzda da yok. Bu kaçak kazıcılar satacakları bir yer buldukları sürece, bu çıkardıkları kaçak eserleri pazarlayabildikleri bir yer buldukları sürece bunun önüne geçme şansımız yok ama maalesef bu koleksiyonerlik konusunda, koleksiyonerlere bu eserleri nerelerden aldıklarını, o Ankara’daki

misafirimize söylediğimiz zaman işte, hani sanki tesadüfen geliyormuş gibi yani sanki bir tane eser almış gibi yani her tesadüfi bulan o koleksiyonerlere geliyormuş gibi bir algı ortaya çıktı ama istatistiklere de bakıldığında kaçak kazılar ile koleksiyonerliğin böyle bölgeler açısından da ortak bir yükselişte olduğunu görüyoruz. İşte tam da söylediğimiz gibi yani o paranın nerede çıktığı önemli, ne şekilde çıktığı önemli. Demin Sayın Genel Müdürümle konuştum, işte Efes'te bir marina yapılması uğruna Devlet Su İşleri orada kepeçlerle antik bir kanalı açma çabasında. Yani birçok yanlışlığa, bu kazıyla ilgili yapılması gereken ince, hassas, bilimsel bilgiyi öldürmeden yapılması gereken işlemlere çok dikkat etmemiz gerekiyor. Yani gene devletimiz mutlaka kendi içerisinde bu yanlışlıkları düzeltecektir, kendi mevzuatı içerisinde ama bu koleksiyonerlik sisteminde devam ettiğimiz müddetçe yani müzeye teslim edilen, edilmesi gereken eserlerin özel sektör elinde bir pazar oluşturduğu müddetçe bizim bunu önleme şansımız yok ve maalesef, hani yurt dışına giden eserlerden vazgeçtik, Türkiye'deki bilimsel bilgimizi, varlığımızı kaybetme noktasındayız. Dediğim gibi, hani arkeolojik varlık belki biter ama bilimsel bilgi bitmiyor, hani sonuçta insanlığı anlamamız adına, bu yüzden bütün o katmanları korumamız gerekiyor. İşte, çok yakın tarihte Sümela Manastırı'nda bir bölgede gene kaçak kazıda eserlerin çalındığı gazete haberlerinde yer aldı. Yani bunlar müzeye gitmiyor işte, bunların pazar buldukları yerler gene maalesef bu koleksiyonerlik sistemi içerisinde bir noktaya gidiyor. Müzayedelerde yani artık -o da belirtildi, o anlamda da tabii çok mutlu oluyoruz- eserin geçmişine bakılıyor olması çok önemli ama onların geneli zaten işte etnografik eserler, Türk-İslam eserleri, Osmanlı ve biraz daha gerisi belki yani sanat tarihi bölümlerini ilgilendiren konular ama arkeolojik eserin devlet malı olduğu, yasanın yazdığı hükmü yerine getirmemiz gerektiğini tekrar ifade etmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Turgay Bey, söz sizde. Bu müzayede işlemi noktasında veya bunların korunması yahut kaçakçılığın artırılmaması meseleleriyle ilgili sizin tecrübelerinizi paylaşmak istiyoruz doğrusu.

Buyurun.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Efendim, öncelikle teşekkür ediyorum size ve Komisyonun tüm üyelerine ve katılan arkadaşlara. Çünkü ben otuz yedi senedir kültür varlığı müzayedesini yapıyorum ve Kültür Bakanlığı müzelerinin denetimi altında geçiyor müzayedelerimiz sizin de bildiğiniz gibi. İlk defa böyle bir şeyle karşılaşıyorum yani kültür varlıklarının yurt dışından getirilmesi veya burada olanların korunmasının sağlanması için böyle bir teklifinin verilmesi, bunun desteklenmesi Meclis tarafından ve sizin tarafınızdan söylenildiği gibi, işte Kıbrıs meselesi gibi, başka önemli meseleler gibi bunun artık her zaman, hangi hükümet gelirse gelsin gündemde kalacağı bir dosya olması gerçekten ülkemiz açısından önemli. Çünkü ülkemizde gerçekten çok kültür varlığı var ve biz turizmi bile satarken kültür varlıklarıyla satmamız gerekiyor yani deniz, yatak, en güzel otel her yerde var ama bizde ekstra gezebilecekleri çok önemli müzelerimiz var. Bu konuda Kültür ve Turizm Bakanlığımız çok çok yeni çalışmalar yapmaya başladı. Hâlbuki biz yıllardır bunların daha çok öne çıkarılmasını, daha çok turist çekeceğimizi düşünüyoruz.

Benim otuz yedi senelik koleksiyoncularla olan tecrübeme göre, biz biliyorsunuz -yasal olarak arkeolojik eserleri satamıyoruz müzayedelerde. Birkaç kez TMSF'nin de müzayedelerini yaptık; tabii, TMSF'nin ele geçirmiş olduklarını, koleksiyonculara, koleksiyoncu belgesi almak şartıyla müzayedeye çıkarıp sattık ama bunun dışında, arkeolojik eserlerin müzayedeye çıkmasını Bakanlığımız uygun görmüyorlar. Oysa benim ve koleksiyoncuların görüşleri farklı. Şöyle ki: Bugün dünyadaki birçok önemli müzenin temel taşlarını koleksiyoncular oluşturuyorlar. Gittiğiniz zaman birçok müzede, böyle bir odaya girdiğiniz zaman “Bu falancanın kütüphanesi” diyor, “Bu falancanın koleksiyonu.” diyor yani koleksiyoncular bütün dünyada temel taşlarını oluşturmuşlar müzelerin. Bunun bizde de olduğu,

birçok koleksiyoncu, Nazan Hanım da bilir, biraz evvel bahsettikleri Birgi Bey'den tutun, başka bir sürü kişiye kadar koleksiyonlarını müzelere bağışlamış insanlar da var. Koleksiyonculuk tam tersine, Türkiye'de geliştirilmeli, arkeolojik eserlerin satışı Türkiye'de serbest bırakılmalı, bunun kaçışı önlenmeli çünkü bunu serbest bıraktığımız zaman bu Amerika'daki müzayedeye gitmez, Amerika'daki galericiye gitmez, buradaki bir galeride satılır ve buradaki satılan galeride de buna tescil belgesi verir müzeler, o tescil belgesiyle bu eserin nerede olduğu bilinir. Bizim kendi müzelerimizde bunun kalması, korunması çok zor. Biz resimlerimizi çaldırdık biliyorsunuz, Ankara'daki Etnografya Müzesinden. Milli Kütüphaneden 400'ün üzerinde resim ve kitap kayıp. Bir sanatçımıza ait sadece 150 tane resim yok, Milli Kütüphaneden çalınmış ve bunların ne olduğu belli değil. Yani Türkiye'de normal bir envanter kaydı da yok. Biliyorsunuz, son, Ankara'da Etnografya Müzesinden çalınan tabloların birçoğu sahteleriyle yer değiştirilmiş veya ne oldukları belli değil, bunu yapanlar ortada fakat hiçbir şey elde edilmiyor netice olarak ve edilmeyeceğini de göreceksiniz. Aynı şekilde, bu çalınanlar konusunda, özellikle bunların hangi yollardan yurt dışına gittiğini, sizin de bildiğinizi düşündüğüm Özgen Acar'ın inanılmaz bir arşiv çalışması var. Özgen Acar'ı Komisyonunuzun çağırıp dinlemesini talep ediyorum çünkü size kime, hangi yolla bu yurt dışına gitmiş, nasıl gidiyor, hâlen nasıl gitmekte...

SERDAL KUYUCUOĞLU (Mersin) – Çağırdık gelmedi; görüştük kendisiyle, çağırdık gelmedi.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Vallahi niye gelmediğini bilmiyorum ama gerçekten elinde muazzam bir arşiv var.

SERDAL KUYUCUOĞLU (Mersin) – Kendine göre nedenleri vardır.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Kim yapıyor, kim nereye götürüyor, Türkiye'de kim almış, Kapalıçarşı'da kim alıyor, oradan kime gidiyor, bilmem kimle nasıl gidiyor, ben görünce şaşırırım.

Şimdi, mesela bu serbest bırakılmasından bahsettiğim zaman, şu da benim için çok dikkat çeken bir önemli olaydı: Biz otuz yedi sene evvel bu işlere başladığımızda koleksiyonculuğun gelişmesi için çaba sarf ettik, birçok seminer düzenledik, sempozyumlar yaptık ve bu yaptığımız sempozyumlardan bir tanesi Yıldız Üniversitesiyle birlikte yaptığımız bir sempozyumdu. Emniyetten gelenler de oldu, Jandarmadan gelenler de oldu. Müzayedeler Türkiye'de -etnografik eserler için söylüyorum- başladığı sıralarda, demin Nazan Hanım'ın o örneklerde gösterdiği gibi günümüzde hâlâ satılmakta olan eserlerin yurt dışına kaçırılması gittikçe geriye düşmüştür, bu Emniyetin bize bildirdiği rakamdır ve artık onlar hemen hemen yok denecek kadar azalmıştır, etnografik eserler için söylüyorum bunu. Satamadığına göre arkeolojik eserleri, bunları mecburen kaçırarak. Yani bunları, koleksiyonculuğu bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de desteklemeliyiz ve koleksiyonculara -Nazan Hanım'ın da söylediği gibi, birçok Avrupa ve Amerika ülkelerinde olduğu gibi- vergiden düşebilecek imkânlar tanınmalı. O zaman koleksiyoncu mesela ne yapacağını şaşırıyor. Bize getiriyor, mesela biz diyoruz ki: "Satamıyoruz, yasak." "Peki, o zaman ben bunu ne yapayım? Falanca müzeye verin. Benim menfaatim ne olacak? Para da almamayım hadi ama hiç olmazsa ben bunu vergimden düşeyim?" diyor. Elinde önemli bir koleksiyon var mesela. Hiçbir müze bunu almıyor. Hâlbuki eğer böyle bir vergi avantajı getirilirse o kişiye ki bunun bazısında da gerçekten önemli rakamlar olmayacaktır, bu bir teşvik edici şey olacaktır, bazı şeyler müzelere geri dönecektir diye düşünüyorum.

Bunun dışında çeşitli fonlar yaratılabilir bu kazılar için. Özellikle, mesela biraz evvel Denizli'den bahsedildi. Denizli'de bugün dünya çapında firmalarımız var yurt dışına giden. Bunların bazıları sponsor olsalar... Sadece bunları belediyelerden, Bakanlıktan falan beklememek lazım. Belediye ve Bakanlık bunları organize edip denetlemeli ancak...

BAŞKAN – Denizli iyi bir örnek. Denizli'de birtakım iş adamlarının da sponsorluğu var Laodikeia için.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Bu çok güzel bir şey, bunu böyle her tarafa yaymalı.

BAŞKAN – Teşvik etmek lazım, evet.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Bildiğim kadarıyla mesela Piyangodan veya Spor Toto falan gibi şeylerden bir vergiler alınıyor. Bunların mesela içinden nokta kadar bir şey bile bu fonlara ayrılmalı, desteklenmeli, kazıları yabancılardan gelecek kaynaklarla değil, kendi kaynaklarımızla yaratılmalı. Yani bunlar sağdan soldan sponsorluklarla olabilecek şeyler çünkü biz bunları geçmişte etnografik eserler için bazı şeyler yaparak yaşadık. Siz de biliyorsunuz, mesela son Kur'an-ı Kerim sergisinde o mahvolmuş Kur'anlar kurtarıldı, hepsi tamir edildi, güzel bir şekilde sergilendi, 125 bin kişinin üzerinde bir gezen oldu yani bunları kurtarmış olmak bile çok önemli bir şey.

Bir de bunlardan önemlisi bugün sahip olduğumuz yani satılabilir olan etnografik eserler dediğimiz, işte tablolar olsun, Kur'an-ı Kerimler olsun, fermanlar, hatlar... Sadece taşınmazları satamıyoruz biliyorsunuz, taşınmazlar zaten müzayedelere girmiyor, bir de bir yapının mütemmim cüzünü oluşturan eşya, ahşaplar gibi şeyler. Çünkü mesela Kastamonu'da bir evi yayımladığımız bir dergimize basmıştık, bir hafta sonra gidip evi satın alıp sökmüşler, Çukurcuma'da ev satılıyordu. Bu nedenle bunu, Kültür Bakanlığının böyle bir şey koymuş olmasını da memnuniyetle karşılıyoruz. Bunların müzayedelere girmesi uygun değildir, taşınmazların da değildir ama bunun dışındaki her şeyin, taşınabilen olanların müzayedelerde satılması, koleksiyoncular tarafından teşvik edilmesi bunların korunmasını sağlayacaktır ve gelecek kuşaklara bütün dünyada olduğu gibi koleksiyoncular bırakacaktır. Bugün bahsettiğimiz ve Portekiz'deki müzeyi kuran kişi eğer onları toplayıp bizde sergileseydi bu koleksiyon bizde kalacaktı, Portekiz'de sergiledi, Portekiz'de kalıyor. Yani bir şeyi koleksiyoncular sahiplendiği zaman onu böyle çocukları gibi koruyorlar. Biz maalesef müzelerimizde birçok şeyi koruyamıyoruz, koruyamadığımız için koleksiyoncuları da desteklemek zorundayız. Koleksiyoncusu olmayan bir toplum olamaz yani bu çok önemli. İsterseniz puldan başlayın, isterseniz arkeolojik esere kadar arada bin tane, yüz bin tane sayabilirsiniz koleksiyonculuğu yapılacak şey. Bunların desteklenmesi gerekiyor devlet tarafından. Ne kadar çok desteklenirse ve mesela bu yapılan kamu spotlarında arkeolojinin önemi, bunların korunması, koleksiyonculuğun gelişmesi, müzelerle daha çok insanın gitmesi teşvik edilirse çocukluktan başlayan bir bilinç gelişmesi olacaktır ve çocuklar ne kadar çok müze görürlerse ileriye dönük olarak da bakışları farklı olacaktır. Çocukları Dolmabahçe'ye götürüp sadece Dolmabahçe Sarayı'ndaki işte Atatürk'ün öldüğü odayı gösterip öyle hurra gezdirmek müze gezdirmek değildir. Bir müze bazen 5 kere gezilmeli, bazen 10 kere gezilmeli; arkeoloji müzesi de aynı şekilde, Türk-İslam Eserleri Müzesi de, Sabancı Müzesi de aynı şekilde. Sabancı Müzesi'ndeki bir sergiye bile birkaç defa gittiğimiz oluyor çünkü her gittiğimizde farklı bir şeyi farklı taraftan yakalayabiliyoruz. Bunları teşvik edecek kamu spotlarının yaratılması gerekiyor diye düşünüyorum.

Bunun dışında çok fazla ekleyeceğim bir şey yok ama ben her zaman serbestlikten yanayım. Bunu ne kadar sıkarsanız yani mesela yarın bir yasa çıkarabilirsiniz, "Etnografik eserlerin toplanması da yasak." dersiniz, bu da yavaş yavaş kaçır. Zaten biz bakıyoruz, mesela bize bir şey geliyor, bir İznik sürahi, bir bakıyorum İngiltere'den bir katalog geliyor, sürahi katalogta, "Acaba ben yanlış mı görüyorum?" diyorum. Arkadaşlara diyorum ki: "Ya şu bize birkaç ay evvel gelmemiş miydi?", "Evet." diyorlar. Kaçmış gitmiş mesela oraya. Yani, bu işi burada güzel bir hâle getirmek, koleksiyonculuğu daha kolay bir hâle getirmek lazım. Koleksiyoncular da şu anda memnun değililer, koleksiyoncular o kadar sıkılıyor ki ve birbirinin dışında kimseye satamıyorlar. Yani bunun için de bir kolaylık getirilmeli. Mesela koleksiyoncu koleksiyonunu müzayedeye koymalı, Bakanlığın uygun gördüğü yeni bir koleksiyoncu bunu satın alabilmeli veya Bakanlık satın alabilmeli ama Bakanlık el koymamalı. O zaman koleksiyonculuk ölür. Koleksiyonculuk ölürse ileriye dönük olarak Türkiye'deki eserleri toplayanlar, koruyanlar da yok olurlar. Buna özellikle dikkatinizi çekmek istiyorum.

Teşekkür ederim dinlediğiniz için.

BAŞKAN – Ben teşekkür ederim.

Buyurun.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Evet, teşekkür ediyorum.

Aslında tam da burada ayrışıyoruz. Yani örnekleriniz hani arkeolojik eserleri ekonomik bir değer olarak görmek, arkeolojiyi turizmin bir aracı olarak görmek ve koleksiyonerlikle ilgili verdiğiniz örnek, arkeolojik eserin koleksiyonerliğini söyleyip örneklerinizi hep etnografik eserlerden vermenizden de aslında ortada tamamen ticari bir meta olarak görüldüğünü anlıyorum ben.

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – Ama niye kaçırılıyor? Kaçırılmasının sebebi de herhâlde ticari meta olması.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Şimdi, eserden çok, o eserin bulunduğu ortamdaki bilimsel bilgi esas olan. Arkeolojik eserin hiçbir maddi değeri yok bizim açımızdan, olmaması da gerekir. Siz yani bu işi yaptığımız için haklı olabilirsiniz, bunu ticari bir şey olarak yani bu işin devam edebilmesi için buna ihtiyaç duyabilirsiniz ama Türkiye’de bu eserleri bir meta olarak, bir madde olarak, alınıp satılan bir şey olarak görmek değil bizim derdimiz. Bizim derdimiz, bu ülkedeki veya toprağın altındaki kültür varlığının insanlık tarihini, o bilimsel bilgisini bulmak, ulaşmak, onun tahrip edilmemesi yoksa çıkmış bir eserin korunması, envanter altına girmemiş bir eserin nereye gittiğini bilmemizin de bir anlamı yok, bunu ispat etmek şansımız da yok. Esas olan, işte o koleksiyoner o eseri nereden buldu, bu konuda bir bilginiz var mı sizin?

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – Etnografik eserler için var.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Hayır, arkeolojiyi söylediniz de o yüzden diyorum.

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – O arkeolojik eserleri bize getirenler zaten müzelere...

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Hayır, hayır, koleksiyonerliği överken bunların bu eserleri nereden temin ettiği konusunda bir bilginiz var mı, nasıl elde ediyorlar?

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – Bunu mesela önce götürecek müzeye, “Ben bunu şuradan buldum.” diye...

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Nereden bulabilir?

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – Nereden bulmuşsa.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – İşte, problem zaten burada, kavga ettiğimiz, savaşını verdiğimiz şey bu.

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – Ama yasak olduğu için bu böyle oluyor. O zaman doğrusunu söyleyecek, diyecek ki: “Ben şuradaki kazıdan...”

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Peki, yani o anlamda tartışmak değil de...

BAŞKAN – Zülfikar Bey, bunu tartışmayalım ama.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Hayır, hani Komisyon, hepimiz bir değerlendirme yapıyoruz kendi içimizde.

Koleksiyonerliği hani çok yükselttiğiniz için, tam da bizim karşı olduğumuz, en azından ben...

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – Ama bütün dünyada koleksiyonculuk var.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Yani dünyada böyle olabilir, doğruluk yanlışlık, dünyada böyle olması bu işin doğruluğu anlamına gelmez, arkeoloji açısından bakıyorum.

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – Yani bugün Sakıp Sabancı olmasaydı müze olmazdı.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – İslam eserleri, etnografik eserler, onlara hiçbir şey demiyoruz. Zaten verdiğiniz örnekler de o. Arkeolojik eserlerden bahsediyoruz.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Arkeolojik eserlerle ilgili de Ankara’da, biliyorsunuz mesela, kalede özel müze var 2 tane.

BAŞKAN – Evet, Erimtan...

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Bir tanesi Erimtan Müzesi, bir tanesi Rahmi Koç Müzesi. Mesela o ikisi olmasaydı orada öyle bir müze olmayacaktı ve müzeleri de herhâlde görmüşsünüzdür diye düşünüyorum Ankara’da.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Biz geride kalan kültür varlığımızı korumanın peşindeyiz şu anda yani bir eserin, bir heykelin peşinde olmak başka bir şey, olabilir de ama yerin altında, toprağın altında korunan eserlerimizin de tahrip olmaması ve oradaki –tekrar söyleyeyim- bilimsel bilginin bir eser uğruna yok edilmemesi adına ne yapabilirizi konuşuyoruz.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Kesinlikle, tabii ki o çok önemli.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Koleksiyonerler kaçak kazılardan eser aldığı müddetçe o kazılar devam edecek, o tahribat devam edecektir yani bizim asıl problemimiz burada. Ona çok girmek istemiyorum. Ben sadece, bir müzayedeci olarak etnografik eserlerde belgeleme var mı yani sizin alıp sattığımız her eserin bir belgesi var mı, bir kayıt altında mı yani devletimiz, Kültür Bakanlığımız hepsini biliyor mu onu merak ediyorum.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Şimdi, müzayedeye Kültür Bakanlığı geliyor. Kültür Bakanlığı bizim sattığımız, örneğin 200 tane eser satışı sunuyorsak bunların içerisinde mesela 15-20 tanesi için “Bunlar kültür varlığıdır, bunları tescil edeceğiz.” diyor, onlara tescil belgesi veriyor, onların kimde olduğu belli oluyor.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Yani bütün eserlerin bir geçmişi, demin işte konu oldu ya bir..

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Sadece tescil belgesi olanlar, Kültür Bakanlığı müzelerinin verdiği tescil belgesi olanlar takip ediliyor.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Onun dışındakiler?

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Onun dışında, atıyorum mesela bir Fransız vazosu takip edilmiyor.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Yani, bunları vermek gerekiyor mu, o belki ayrı bir başlık konusu.

BAŞKAN – Zülfikar Bey, burada bir şey söyleyeyim: Arkeolojik ürünlerle ilgili her şey mutlak suretle tescil altındadır ve Bakanlığın kontrolü altındadır yani koleksiyona gireni söylüyorum.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Tabii, o zaten müzayedeye de girmiyor.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Efendim, kaçak kazıdan getirip, işte tahrip ettirip sonra müzeye gösterip geri alıyor sonuçta, ne fark ediyor bunu tescillemek. Müze buna “Sen bunu nereden düzenli olarak buluyorsun?” diyebiliyor mu? Ya da bunu nereden buluyor, işte bizim konu, problem burada. Yoksa çok kolay, orada bir madde eklenmiş, koleksiyoner nereye tahrip ettirirse ettirsin diyelim götürüyor müzeye –öyle değil mi Sayın Genel Müdürüm- müzeye getirdiği zaman müze “Dur bakalım, sen bunu nereden düzenli alıyorsun?” diyebiliyor mu? Yani problem orada.

Müzayedelerle ilgili bir şey sormak istiyorum: Telefonla satış gerçekleşiyor mu müzayedelerde?

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Tabii.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Yurt dışından satış gerçekleşiyor mu? Yurt dışına bir satış yok değil mi?

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Hayır çünkü yurt dışına satış yapamıyoruz. Bırakın müzayedeyi, normal sattığımız satış yerlerinde de yani antikacı dükkânlarında satılanların da yurt dışına çıkması mümkün değil. Çünkü müzelerde bu işi bilen, uzman dediğimiz elemanların sayısı çok azaldı. Yeni gelenler bu konuyu bilmiyorlar. Kendisine göre mesela bakıyor, “Bu cam, bu çıkamaz.” diyor, kalıyor. Bir de böyle bir ayrı sıkıntımız var.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – İşte asıl bunu söylemek lazım belki, koleksiyonerlikten öte: Uzman kadromuzun, müzelerimizin o uzmanlıklarını çoğaltmak, o disiplinleri çoğaltmak çok önemli, orada çok büyük eksiklikler var.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Ben bunu çok yakından biliyorum, Nazan Hanım çok içinde olduğu için çok daha iyi biliyor. Bu işi gerçekten çok bilenler vardı, birçoğu emekli oldu, birçoğu çeşitli nedenlerle, hastalık veya başka nedenlerle ayrıldılar. Gelenler maalesef çok fazla bilinçli değil. Bunu her müzede gözlemliyorum ve gelenlerden de görüyorum. Onun için bunun geliştirilmesi gerekiyor ki bu uzman kadroların, işi bilsinler.

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Yani bir kültür turizm uzmanlığı kadrosu herhâlde tahsis edilmiş Sayın Genel Müdürüm Bakanlıkta ama çok işlevli bir şey değil. Onları aslında bırakıp gerçekten bu işi, uzmanlığı yani çekirdekten yetiştiren...

BAŞKAN – İşte bunları yazalım raporumuza yani idari olarak da bu manada düzenlemeleri...

KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRÜ YALÇIN KURT – Efendim, yaklaşık 200 arkeolog, sanat tarihçisi kazandırdık müzelerimize.

BAŞKAN – Yani bu Bakanlığın tarihinde ilk defa yapılmış, 2004 yılında ilk defa kültür turizm uzmanlığı ihdas edildi ve...

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) – Bunlar uzman mı gerçekten?

BAŞKAN – Gerçekten uzman, gerçekten çok ciddi bir sınavla alınan... Hepsinin yabancı dili vardır. İşte arkadaşlarımız buradalar, genç arkadaşlarımız.

KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRÜ YALÇIN KURT – Ayrıca bizim bu sene Sayın Başkanım, 200 civarında arkeolog ve sanat tarihçisi Bakanlığımıza aldık, şu anda kadro alındı ve bunlar Türkiye'nin muhtelif müzelerinde çalışmaya başladı. Ama beyefendiye ben katılıyorum. Tabii, bu bir tecrübe işidir, yıllar geçince ancak tecrübeli olunuyor. Onlar da tabii usta-çırak ilişkisinde günü geldiğinde çok daha verimli olacaktır.

MÜZAYEDECİ TURGAY ARTAM – Ümit ediyoruz.

KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRÜ YALÇIN KURT – Şu anda bizim müzelerimizde çok fazla bir sıkıntımız yok uzman açısından söylüyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN – Ama işte bunlar genç uzmanlar yani bunlar -arkadaşımızın söylediği gibi- yetişecek elemanlar.

Buyurun.

SERDAL KUYUCUOĞLU (Mersin) – Teşekkür ediyoruz.

Şimdi, biz bu konuda, müzeleri değerlendirme konusunda ve uzman konusunda Komisyonla konuşmuştuk, oradan gelen bilgiler de vardı. Tabii burada, ödemelerin zamanında yapılması değerlerinin doğru tespiti açısından da önemli yani insanların getirip müzelere teslim etmesi konusu. Şimdi tabii, bilinç yaratılması çok önemli bu konuda, işte okullarda vesaire, özellikle gelecek nesillere bunların aktarılması açısından.

Şimdi, benim bir önerim olmuştu, bunu biraz sizlere de açmak istiyorum. Şimdi, birincisi bu kaynak olan ülkelerle bir araya gelerek yani bu daha çok, işte Orta Doğu ülkeleri, Çin'den, İran'a, işte Mısır'ı, Lübnan'ı, Ürdün'ü vesaire bir araya gelerek, Türkiye'nin öncülüğünde bu konuda çözüm aramaları ve Birleşmiş Milletlerden bu konuda karar çıkarmalarının mümkün olabileceğini ben düşünüyorum. Yani uluslararası bir kısım kararları çıkararak çünkü bu işte kaynak ülkelerin...

MÜZAYEDECI TURGAY ARTAM – UNESCO'nun bazı kararları var galiba bu konuda.

SERDAL KUYUCUOĞLU (Mersin) – Onu biliyoruz da, onun haricinde daha bu işi ciddileştirecek, bu kaynak olarak kullanılan ülkelerin lehine olabilecek bir kısım kararların da alınması. Hani mesela şeyler var, müruruzaman konusu vesaire, bunların tekrar değerlendirilip ona göre bir şey edilmesi. Çünkü çok miktarda kaynak ülke olduğu için bunlarla bir araya geldiğimizde çok ciddi bir güç oluştururuz.

BAŞKAN – Serdal Bey, bu konuda bir şey söyleyeceğim.

SERDAL KUYUCUOĞLU (Mersin) – Buyurun.

BAŞKAN – Yani UNESCO Türkiye Millî Komitesini gerekirse bununla ilgili ayrı bir toplantıya davet edebiliriz. Türkiye bu sene -büyük bir şans- daha doğrusu dört yıllığına UNESCO'nun Yürütme Kuruluna girdi. Dolayısıyla UNESCO Yürütme Kurulu bünyesi içinde böyle bir toplantı yapıp böyle bir tavsiye kararı alabiliriz.

SERDAL KUYUCUOĞLU (Mersin) – Evet, özellikle işte kaynak ülkeleri de içine alacak bir girişim bizim açımızdan da doğru olur.

Şimdi, Nazan Hanım'ın söylediği konudan aklıma bir şey geldi. Şimdi, bu ülkelerdeki yani dışarıdaki İslam eserleri daha çok, Anadolu'dan koparılmış eserleri toparlayıp o ülkelerde farkındalık yaratmak için sergiler açsak. İşte Anadolu'dan o ülkede ne gibi eserler var? “Şunlar şunlar Anadolu'dan gitmiş eserlerdir.” diye. Yani o ülkede de toplumu aydınlatmak açısından nasıl olur derim?

Şimdi, bir de biz hep “Kaynak ülkeyiz.” diyoruz. Bizim dışımızda da kaynak ülkeler var. Tabii, bizden çok eser gitmiş ama bizde de -şimdi gezdik- biraz var. Şimdi, bu konunun üzerine hep gittiğimizde bize de herhâlde sıkıntı olmaz. Tabii, bizde de var başka ülkelerden getirilmiş veya bugün Osmanlı toprağından getirilmiş ama o topraklar şu anda bizim değil. O nedenle bunu nasıl değerlendirirsiniz? Ben arkadaşların da bu konudaki fikrini almak isterim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Nazan Hanım, buyurun.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Efendim, iki üç konuya değineceğim.

Turgay Bey'le ayrıştığım bir konu var. Bir kere toprak altının kesinlikle bir koleksiyon konusu olmaması lazım çünkü pek çok defa gözlemlerim ki -hepsini tabii ki teşmil etmiyor bu söyleyeceğim ama- iki türlü koleksiyoner var. Bazısı meraklı, araştırmasını yapan, toplayan, eden ve gerçekten öyle birtakım insanlar tanıdım ben geçmişte. Nuri Arlasez onlardan bir tanesiydi -Turgay Bey siz de bilirsiniz- sonra koleksiyonunu Süleymaniye Kütüphanesi ile Topkapı'ya bağışladı. Bütün ömürleri bilerek, araştırarak, bir şeyi, bütün parasını sarf ederek ve böylece sonra da devlete bağışlayarak geçti. Bunlar vardı, böyle kişiler. Fakat bazıları da bir şeyin moda olmasıyla toplanır. Mesela bir ferman sergisi yapmıştık vaktiyle Türk-İslam Eserlerinde, hayda, herkes ferman toplamaya başladı. Çekmecelerden unutulmuş, bırakılmış, hiç değer verilmemiş fermanlar çıktı. Koleksiyon yapıldı, iyi, güzel, yapıldı. Fakat toprak altı böyle değil. Toprak altı da moda oldu bir ara. Pek çok ev bilirim ki, pek çok böyle ünlü iş adamı bilirim ki yani arayarak, ne olduğunu bile bilmeksizin çünkü bazı sergilerde talep edildiği zaman, işte “Sizde şu var mı?” diye sorup “Vallahi bir şeyler var ama ne olduğunu bilmiyorum, gelin

bakın.” diyenler oldu. Yani bu bir moda ya da bir heves şeyi olmamalı. Hele hele, dediği gibi Gül Pulhan’ın -çok haklı- yani izini kaybettirme pahasına toprak altını bırakalım biz. Gene meraklısına toplayacak yeteri kadar başka şeyler var. O merakını geliştirsün koleksiyonerler, o konuda bilgi sahibi olsunlar. İzini sürsünler, bir ressamı topluyorsa o ressamın başka dönemlerini toplasınlar. Bir eser mi, bardak mı, artık Selçuklu, Osmanlı, yeni dönem, Tanzimat mı, neye meraklıysa onu yapsın ama toprak altına dokunmasın.

Koleksiyonerlerin hepsinin de çok masum olduğunu düşünmüyorum. Geçen gün yakalanan kişi yanılmıyorsa -Zeynep Hanım’a sormuştum çünkü nereden çıktı bu, koleksiyonermiş diye- kayıtlı bir koleksiyoner. Bizde de vardı öyleleri. Koleksiyon defterine 3 parça koymuş aileden kaldı diye ama biliriz ki başka şeyler de topluyor ve onlar asla defterine geçmiyor. Şimdi, bu koleksiyoner kişi bu 26 bin parçanın sahibi. 60 tane sikke yazmış, onun dışında binlerce parçayı da depolarda saklamış. Yani “Koleksiyoner ol, rahat et.” böyle bir kafa da var Turgay Bey, hepsi masum değil bunların. Yani o, ona bir zirh sarıyor, “Yok artık kardeşim, ha, unutmuşum” oluyor ama 26 bin parçayı unutamaz insan, tabii ki bu başka bir şey.

Şimdi, kaynak ülkeye gelince, gerçekten kaynak ülkeyiz biz ama siz bir cephe oluşturmak için... Sakın unutmayın, bizimle çok benzer dertleri paylaşan Yunanistan var ve Yunanistan’ın yasaları da bizimkilere benziyor ve sıkıntıları da var. Biz onlarla temas ediyoruz, bazı büyük müzelerle temaslarımız var, sergi alıp veriyoruz, daha veremedik ama onlardan sergi geliyor. İşte bir İtalya var ve onlar da aynı sıkıntıda ve İspanya var. Yani Akdeniz ülkeleri toprak altı konularında size çok destek verecek kurumlar bunlar ve eminim ki böyle bir iş birliğine de çok razıdır. Çünkü bir İspanya’nın bilhassa büyük sıkıntısı var. Yani su altı buluntularda olsun, toprak altı buluntularda olsun başka memleketlerdeki; onlar da bizim gibi uzun zaman talana uğramış, bir sürü şeyi kaçırılmış ve onların peşine düşmüş kurumlar bunlar. Yalnız Yakın Doğu değil, tabii ki savaşımlardan dolayı Suriye, Irak büyük zarar gördü, Ürdün vesaire ama bu yakın komşuları da unutmayalım ki onlarla bir cephe oluşturmak ve istediğiniz gibi bir karar aldirmek çok daha kolay olur efendim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim efendim.

DURMUŞ ALİ SARIKAYA (İstanbul) – Ben de müsaadenizle tam da bu konuya değinmek istiyordum, teşekkür ederim hocama tekrar.

Yunanistan ve İtalya tecrübesini paylaşıp birlikte neler yapabiliriz konuşmak için bunu da Komisyon kararlarımız arasına alırsak hocam, çok faydalı olacağına inanıyorum ben de.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Yunanistan ve İtalya önemli. Malum, dünyada ilk defa bu eski eserlere yönelik mevzuat düzenlemesi bu Napolyon paylaşımlarından sonra ona bir tepki olarak doğmuş. Yani ilk defa Yunanistan’da çıkıyor, işte bu eski eserlerin korunmasıyla ilgili kanun, İtalya’da çıkıyor, sonra bizde benzer bir çerçevede... Hayhay, dediğim gibi, UNESCO çerçevesi içinde böyle bir cephe oluşturabiliriz.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Onlarda da aynı bizdeki gibi özel koleksiyonları denetleme kanunu var yani onlarda da özel koleksiyonları hani denetimsiz zannetmeyelim, onlarda da özel koleksiyonlar denetleniyor. Evet, İtalya’da da böyle. Hani oradaki müze uzmanlarını bezdirecek kadar çünkü onlara da ek bir iş bu, gidip koleksiyon denetlemek. Yani bizim de büyük sıkıntımızdı. Hani bir damlacık kadromuzla kendi işimizi mi yapalım, gelecek sergileri mi hazırlayalım, depolarımızı mı düzenleyelim yoksa işte her gün sayısı çoğalan koleksiyonları mı denetleyelim? Ne kadar denetleyebilirsiniz ki? Yani size gösterdiği kadarını denetliyorsunuz, “Yazdı mı yazdı.” diyorsunuz yani gerisinde, dolabında, arkasında ne var nasıl bilebilirsiniz?

BAŞKAN – Peki, Nazan Hanım, siz bunun çok iyi örneklerini verdiniz Türkiye’de yani hem Türk-İslam Eserlerinde çalışırken hem şimdi çalıştığımız kurumda. Yani bizim müzecilikte de bir zihniyet dönüşümüne ihtiyacımız var. Yani bizim müzelerimiz gerçekten eser toplama ve muhafaza noktasında çok iyi noktadılar ama bunların sergiye dönüştürülmesi noktasında maalesef öyle ciddi bir geleneğimiz yok, çok çaba da yok. Hâlbuki bu eserlerin sergilenebilmesi, özellikle tematik bazlı sergilerle kamuoyuyla daha iyi iletişim kurulması ve kamuoyunun da bu eserlere yönelik büyük bir tevccüh göstermesini sağlayabilecek bir yapı... Yani bunu devletten gelecek bir telkin yerine müzecilerimiz biraz kendileri yukarıya doğru taşıyabilecek bir yapıya doğru dönüştürebilseler ben eminim herkesin çok kârlı çıkacağı bir tablonun oluşmasını sağlayacağız.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Efendim, eminim bu yapılabilir tabii ki ve yapılıyor da ama galiba sesleri fazla çıkmıyor. Şöyle diyeyim: Şimdi, sergiyi yapmanız kadar onu duyurmanız da önemli. Şimdi, ben tabii işin iki tarafını da yaşamış bir insanım ve Türk-İslam Eserlerinde, müzemizin 1972 yılından başlayarak bugüne kadar olan safhalarını yaşadım. İmkânsızlıkları biliyordum. Bu sadece para imkânsızlığı değil, mekân imkânsızlığı da vardı bunun içinde. Bazen kendi sabit teşhirimizi geriye çekerek sergi yaptığımız oldu, başka yerimiz olmadığı için. Şimdi, çok önemli sergiler de yapıldı ama biz o zaman bunun bir tanıtım şirketi, profesyonel şirketler aracılığıyla tanıtılmasının, her yere dağıtılacak kataloglar basılmasının imkânsızlıklarını da gördük, bütün bunlar da vardı. Yani şimdi yaptığımız sergilerde daha farklı şeylerle çalışıyoruz. Hem zaman değişti hem günümüzde bazen siz bir sosyal mesaj ve sosyal medyadaki bir mesajla bin kişiyi haberdar kılabiliyorsunuz yani böyle şeyler de yoktu, tanıtım şirketlerinin sokakları bezemesi de yoktu reklamlarla, şunlarla, bunlarla, televizyon reklamından bilmem nereye kadar. Şimdi, ama bu sakın yanıltması insanı, içerik önemli; yaptığımız, verdiğiniz mesaj önemli ve içerik önemli. Bakın şimdi, Yenikapı’da, birdenbire üstünde binlerce kişinin, bizler dâhil, belki yüz bin kere üstünde yürüdüğümüz yerin 6 metre, 8 metre dibinde bir tarih çıktı ve bütün bunun duyurulması sansasyon, dünya şaşırır buna ve birdenbire burada ne kadar dar imkânlarla Yenikapı kazısının yapıldığına şahidim ben çünkü merakımdan sık sık gittim, o arada da Paris’teki büyük sergiyi yapıyorduk çünkü ve o sergiye taşıdık onu da. Yani tam istediğimiz gibi değil, daha küçük ölçekte taşındı ama burada, bu müzede onunla ilgili çok güzel bir sergi yapıldı, Yenikapı buluntularıyla ilgili. Şimdi, bunu ne kadar insan duydu bilemiyorum ama bizim bu işi tanıtılamamak ya da kapsamını duyuramamak gibi de bir handikabımız var. Yani bizim hiçbir Bakanlık bütçesinde “tanıtım” diye bir bütçe yoktur, belki onu da düşünmek lazım artık. Hani bilinç oluşturmak biraz da bu tanıtımı kullanmakla mümkün. Hiç unutmuyorum, burada Habitat Konferansı yapıldı, bu Darphane sıkıntımızın da başıdır zaten. Habitat Konferansı’nda -Tarih Vakfına verilmişti o konferansın düzenlenmesi- bir adım berimizdeki Darphane Binası’nda İstanbul’un geçmişiyle ilgili sergi yapıldı. Sergi neyle yapıldı sorarım size? Fotoğraflarla. Geldiler, bu müzede, teşhirdeki, İstanbul katındaki o eserlerin fotoğrafını çektiler ve o fotoğraflara dünyanın parasını sarf ettiler ve 2 metre berideki Darphane Binası’nı da fotoğraflarla... Ayol, şuraya gelsene, burada görsene ama hiç o zaman... Hani bir tuhaf çelişkiler memleketiyiz biz. Yani malzemenin, içeriğin değeri mi, ciddiyeti mi yanıltılıyor insanları, korkutuyor, geriye çekiyor. Buraya gelip göreceğine orada fotoğraflarla millet geldi, gördü. Şimdi, tanıtım diye bir olayı ciddiye almak lazım gerçekten. Yani bizim Kültür Bakanlığı bütçesine keşke... Tanıtım da önemli, yapılan işin satılması da önemli

DURMUŞ ALİ SARIKAYA (İstanbul) – Tarih Vakfı mı yaptı hocam onu?

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Tarih Vakfı yaptı, evet.

BAŞKAN – Koskocaman Tanıtma Genel Müdürlüğü var yani Türkiye’de Tanıtma Genel Müdürlüğü olan nadir bakanlıklardan birisidir.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – Onlar başka şey tanıtıyorlar efendim. Kültür ve Turizm Bakanlığının bütçesine keşke tanıtım için bir pay konulsa. Bir sürü sessiz kahraman var. O sessiz kahramanların neler yaptığı bilinse, nelerin ortaya çıktığı bilinse. Ancak böyle biz bilinç sağlarız insanlara. Duyuralım.

BAŞKAN – Efendim, bir Bakanlık, tabii yukarıdan yürütülen bir faaliyet. Aşağıdan da bir talep gelmeli. Birkaç tane bakanlık var. Genel Sekreterliğim dolayısıyla Türkiye'nin fotoğrafına biraz yukarıdan bakma imkânı elde ettim. Şimdi, Orman Genel Müdürlüğü de mesela ormanları çok iyi koruyor. Benim şehrimin, Sakarya'nın yüzde 43'ü ormanlarla kaplı ve iklim bakımından tam bir geçiş noktası, dünyanın en zengin çeşitliliği var. “Peki, şuradaki okulla bir temasınız oldu mu yani Sakarya'daki bir çocuk bunun farkında mı?” diyorum. Ben Sakarya'nın yüzde 43'ünün ormanlarla kaplı olduğunu işte 50 yaşından sonra öğrendim. Ne yapıyorsunuz bununla ilgili, bu zenginliği kime gösteriyorsunuz? Tamamen korumaya yönelik bir perspektif. Bakanlığın anlayışı da tamamen korumaya yönelik. Bu korumaya yönelik perspektif, bugüne kadar çok da müteşekkirimiz onlara, iyi ki korumuşlar ama bugün artık başka bir vizyonla bakmamız lazım meselelere. Ben gerçekten size müteşekkirim. Bu işlere ilgilimin başlama noktalarından birisidir, sizin -o zaman sizi tanımıyordum- bu, Polonya'yla ilgili bir serginizi hatırlıyorum, yıl kaçtı bilmiyorum.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ SAKIP SABANCI MÜZESİ MÜDÜRÜ DR. NAZAN ÖLÇER – 1999'du, depremin olduğu seneydi.

BAŞKAN – Yani o zaman da sizin elinizde büyük paralar yoktu ama siz öyle bir sergiyi yaptınız Türkiye'de. Yani bunlar yapılabilir. Biz bu manada, hakikaten bu sahip olduğumuz zenginliği Türkiye'ye göstermemiz lazım. Yani bu müthiş bir birikim ve Türkiye'nin büyük bir avantajı ama bu avantajı geniş kitleler paylaşırsa bir kıymeti olur, o manada söylüyorum.

Arkadaşlar, konuşulacak çok şey var bu konuda. Onun için ben toplantıyı burada kapatıyorum.

Kapanma Saati: 13.20

